

הישיבה הארבע-מאות וארבעים-ושמונה של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, ה' בתמוז התשמ"ח (20 ביוני 1988)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת: הצעת חוק הבחירות לכנסת [נוסח משולב] (תיקון מס' 19), מטעם חבר הכנסת גרשון שפט; הצעת חוק לתיקון דיני הבחירות (מקום קלפי), מטעם חבר הכנסת דב שילנסקי; הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 6), מטעם קבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 7), מטעם חבר הכנסת אמנון רובינשטיין; הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 8), מטעם חבר הכנסת יצחק ארצי.

עוד הונחה הודעת שר המשטרה בעקבות מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בנושא: גנבת מכוניות לפי הזמנה של בעלי מוסכים. תודה.

היו"ר ש' הלל:
תודה.

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת —

לדיון מוקדם: הצעת חוק ניהול הריהבית, התשמ"ח — 1988, מטעם חבר הכנסת דב שילנסקי; הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 21), התשמ"ח — 1988, מטעם חברת הכנסת עדנה סולודר; הצעת חוק החזרת תושבי בירעם ואקריט לבתיהם, התשמ"ח — 1988, מטעם קבוצת חברי הכנסת.

ב. הצעת חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

אבל, אזכרה והנצחה ובהוצאות לטיפול רפואי ונפשי שנגרמו להם כתוצאה ממותו של הילד.

מוצע עתה לבטל את הגבלת הגיל ולהעניק זכויות מלאות, לרבות תגמול חודשי, למשפחות ששכלו את ילדם, וזאת ללא הגבלת גיל הילד, כפי שניתן הדבר למשפחתו של חייל צה"ל שנספה. הוראה זו תחול גם על משפחות ששכלו את ילדיהן הקטנים לפני פרסומן של חוק זה, אולם התגמולים ישולמו רק החל מתאריך פרסום החוק ב"רשומות".

היו"ר ש' הלל:

זו הכרה לא רטרואקטיבית.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

ההכרה היא הכרה רטרואקטיבית, אבל התשלום יינתן מיום פרסום החוק ב"רשומות".

תיקונים נוספים בהצעת החוק באים להשוות ככל האפשר את זכויותיהם של נפגעי פעולות איבה ובני משפחותיהם לזכויותיהם של נכי צה"ל ושל משפחות חיילים שנספו במערכה.

מתוך הוראות אלה אזכיר את החשובה שבהן, והיא ההוראה המחייבת להעסיק בן משפחה של נספה, אם הוא רוצה בכך, לתקופה נוספת של חמש שנים לאחר גיל הפרישה, עד גיל 70.

היו"ר ש' הלל:

אני עוברים להצעת חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988, קריאה שנייה וקריאה שלישית. אני מתכבד להזמין את יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר, בבקשה.

אורה נמיר (יו"ר ועדת העבודה והרווחה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להגיש לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988. הצעת החוק נדונה בכנסת בקריאה ראשונה ביום 3 בנובמבר 1987, והועברה לוועדת העבודה והרווחה.

עיקרו של החוק המוצע הוא הענקת זכויות של הורים שכולים להורים ששכלו את ילדם כתוצאה מפעולות איבה, אף אם טרם מלאו לילד 14 שנים. הנושא עלה בעקבות האסון שפקד את המשפחות ששכלו את ילדיהן הקטנים בראס-בורקה.

לפי המצב החוקי כיום, אם כתוצאה מפגיעה בפעולות איבה נהרג ילד שטרם מלאו לו 14 שנה, זכאים בני משפחתו למלוא הזכויות הניתנות לבני משפחה של חייל שנספה, אבל רק מהמועד שבו היה הילד מגיע לגיל 14 אילו נשאר בחיים. עד לאותו מועד, זכאים בני המשפחה רק להשתתפות בהוצאות

היו"ר ש' הלל:

אני מעמיד עתה את הצעת חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988, להצבעה בקריאה שלישית. מי בעד הצעת החוק? מי נגד?

ה צ ב ע

חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה (תיקון מס' 8), התשמ"ח — 1988, נתקבל.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע, שהחוק התקבל פה-אחד בקריאה שנייה ושלישית.

ה צ ב ע

סעיפים 1 — 9 נתקבלו.

ג. הצעה לסדר-היום

פגישת שמיר — שוורדנרזה

במערכת היחסים המתקמת והולכת בינה לבין ארצות-הברית, אין שום ספק שהעולם כולו — אני מדבר על אנשים נורמליים, על אנשים הרוצים עולם שבו יוכלו בני אדם לחיות, עולם שבו יש לאנשים סיכוי לחיים — נושם לרווחה כשחל תהליך של התקרבות בין שתי המעצמות שלהן אינטרסים מנוגדים. על אף הניגודים הגיעו המעצמות להבנה, שאסור שהאינטרסים המנוגדים הללו יהיו סכנה ממשית לצמצם הקיום, והן מנסות למצוא דרך לאיזה מודוס-ויוונדי, לאיזו הסכמה בין שני משטרים בעלי אידיאולוגיות מנוגדות; הן מנסות למצוא דרך לקיים עולם שבו יש ויכוח וניגוד ובכל זאת יש בו גם חיים וניסיון לטפל בבעיות הקיומיות האנושיות של העולם כולו, שכן ליחסים ביניהן יש השלכה גם על מדינות אחרות.

אני רוצה לחזור לנושא המזרח התיכון. לברית-המועצות — והדבר מוכר עליידי ממשלת ישראל על כל חלקיה — יש אינטרסים במזרח התיכון. כמעצמה גדולה יש לה אינטרסים כאזורנו, והאינטרסים האלה עומדים עד היום, זה שנים רבות, בניגוד לאינטרסים של מדינת ישראל, לפחות מבחינה זאת שברית-המועצות היא הפרוטקטור, היא התומך הראשי של המדינות הנמצאות במצב מלחמה עם ישראל. כשאני אומר תומך ראשי, אני מתכוון למי שמספק נשק, למי שמספק תמיכה כלכלית, למי שבעצם מקיים את המוכנות המלחמתית, ודי שאנוקב בשמה של סוריה שהיא היום האויב המסוכן ביותר לישראל מבחינה צבאית וגם מבחינת עמדותיה הפוליטיות. היא האויב הקשוח ביותר של מדינת ישראל.

כשאני אומר אויב אני מתכוון למי שמצהיר על כוונותיו לצאת למלחמה נגד ישראל וגם יש בכוחו לקיים את כוונותיו אלה. בזה אינני אומר שאויב הוא אויב לנצח. דווקא מי שמוגדר כאויב הוא גם הכתובת למשא-ומתן לשלום. זו היא תפיסתנו, ותפיסה זו אנו נוקטים בין שהיא מכוונת כלפי סוריה ובין שהיא מכוונת כלפי העם הפלשטיני. שאתו אנחנו נמצאים היום במצב של מלחמה אבל הוא גם מי שעמרנו רוצים לעשות שלום.

הפגישה הזאת יכולה היתה להיות כעלת תשיבות ובעלת משמעות אילו היה ראש ממשלת ישראל יוצא מגדרו ומבין שהוא נפגש בפגישה הזאת, שנערכה בעצרת האומות המאוחדות, במציאות פוליטית משתנה באזור הזה. לא רק ביחסים שבין ברית-המועצות לבין ארצות-הברית מתחוללים

אירועי היושב-ראש, לחוק אין הסתייגויות, ואני אבקש, אם כן, לאשרו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה ליושב-הראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר.

מאחר שאין הסתייגויות, אני מעמיד את הצעת החוק כולה להצבעה בקריאה שנייה, בלי להיכנס לפרטי הסעיפים, שאין עליהם ממילא הסתייגויות כלשהן. מי להצעת החוק בקריאה שנייה? מי נגד?

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עובדים עתה, חברי הכנסת, להצעות לסדר-היום. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אלעזר גרנות להגיש הצעה לסדר-היום, מס' 7548, בעניין פגישת שמיר — שוורדנרזה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושב-הראש, חברי הכנסת, הפגישה בין ראש ממשלת ישראל יצחק שמיר לבין שר החוץ הסובייטי שוורדנרזה יכולה היתה להירשם כאירוע אמיתי בתולדות המהלך לקראת שלום במזרח התיכון. אני אומר את הדברים האלה בידעה — וזה יכול להיות בגדר הפתעה למי שלא מכיר את עברו ולא יודע את עמדותיו של שמיר — שראש ממשלת ישראל אינו זולל סובייטים לחיאבון, לאמור, ראש הממשלה הנוכחי, עוד בתקופה שהיה חבר בלח"י — —

אייר צבן (מפ"ם):

מראשי הלח"י.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מראשי הלח"י, — — היה בין אלה במחנה זה, כארגון זה, שראו בברית-המועצות כתובת שאינה פסולה, למרות הוויכוח התמור בינינו לבין ברית-המועצות בנושא הציונות. הוא מעולם לא העלים, ואנחנו לא העלמנו, את הוויכוח הזה בשאלת הציונות, אבל כבר אז הוא ראה בברית-המועצות כתובת שיכולה לסיע לעם ישראל להגיע לעצמאות, וכתובת שצריך להתחשב בה בקביעת הדרך ומהלכי המדיניות של מדינת ישראל העצמאית.

אני אומר את הדברים האלה מפני שנדמה לי, שבעניין הזה יודעים גם הסובייטים את עמדתו של ראש הממשלה. גם השיחות שהוא קיים בשעתו עם גרומיקו היו שיחות שמעבר לוויכוח הפוליטי הקשה הקיים בין מי שעומד היום בראש הליכוד — והיה אז אחד מראשיו של הליכוד — לבין ברית-המועצות, בוודאי לפני שבע או שמונה שנים. הוויכוח היה ריבוח חריף, ולא רק בנושא הציונות כתנועת השחרור הלאומית של העם היהודי, אלא גם בנושאים פוליטיים ממשיים שעמדו על סדר-היום באותה תקופה.

ודאי שהוויכוח הזה נמשך עד עצם היום הזה, אבל ביתחם קרה משהו. ברית-המועצות עוברת היום תהליך פנימי שיש לו גם ביטויים חיצוניים, והדברים באים לידי ביטוי

של ממשלת ישראל בלבד, היא יכולה להיות החמצה כפולה, וכבר היו דברים מעולם.

ראש ממשלה ישראלי המחמץ הזדמנות שכזו במפגש עם אחד הכוחות המכריעים במזרח התיכון, במפגש עם מי שהיום הוא המגן המעצמתי של הפלשתינים, שרברו חשוב בעיניהם — בעיני זו החמצה חמורה ביותר.

על כן, אינני מדבר כאן על סליחה או על אי-סליחה. אנחנו לא מחלקים ציונים זה לזה. אני מדבר מתוך דאגה עמוקה, כי מה חשובה העמדה הישראלית, ההתעקשות הישראלית בנושא הוועידה הבין-לאומית, לעומת שני ניסיונות גדולים שסיכויים רבים בצדם — ניסיון שלי"ת וקח, של תחילתו של משא-ומתן לא רשמי שבו למציאת פתרון מקיף יותר לבעיית יהודי ברית-המועצות, והנושא הזה יכול היה לעלות; וניסיון למציאת פתרון לבעיה המרכזית המונעת שלום — בעיית העם הפלשתיני ובעיית היחסים בינינו לבין הפלשתינים.

פתחתי בכך שלא היתה זו פגישה שעיונת ביסודה. דווקא משום כך אני סבור, שצריך להצטער על כך שהפגישה הזאת הוחמצה, ומעל הבמה הזאת אני רוצה לומר — לא כדי להגיע לניגוח ולהתעצחות, כי אין לי כל עניין בכך — שאני סבור שעל רקע הפגישה הזאת, כרמות שונות ובדרגים שונים, המהלך הזה צריך להיעשות, הוא צריך להיעשות כבר על-ידי הממשלה הזאת, כי גורם הזמן באזור הזה הוא גורם קריטי.

אנחנו תמיד מקווים, שיום שחלף לא הביא אתו סכנת מלחמה ממשית, אבל בדעבד אנחנו עלולים לסכם לעצמנו, שכל יום שלא נעשה בו מהלך כלשהו לקראת שלום, אולי נעשו בו שני מהלכים לקראת מלחמה עתידית — ואנחנו יודעים במה דברים אמורים.

לכן אני מבקש לקיים דיון בנושא, וסיכומו של הדיון צריך להיות פנייה לממשלת ישראל על כל אגפיה; ובעניין הזה, ההתנצחויות והניסיונות של שני מרכיבי הממשלה להיות הראשונים להיפגש עם שר חוץ זה או אחר הם מצחיקים ונלעגים. יש לממשלה הזאת אתריות משותפת, ומרכיביה צריכים לפעול יחד בנושא הזה, ועוד לפני הבחירות, כי תאריך הבחירות אינו מבטל את התאריך המיועד לעשיית השלום. תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

ד. הצעה לסדר-היום

מוסקבה וירושלים לאחר ועידת הפסגה ופגישת שמיר — שוורדנדה

להשגת שלום; זאת משום שאנחנו מכירים בדיוק את ההתפלגות הקיימת במזרח התיכון בין המעצמות לגבי המדינות. לברית-המועצות יש, כמובן, מעורבות חזקה ביותר באזורנו, מעורבות שלא ניתן להתחלס ממנה. אנחנו יודעים, שאף אם בכוונתנו רק לצמצם את הסיכוי לפרוץ המלחמה הבאה ואת הסיכוי להיותה של מעצמה כזאת בגב של חזית מזרחית — גם אז מחייב ההיגיון עריכת חשבון מחדש לגבי יחסינו עם ברית-המועצות, וכמובן גם חשבון מחדש של ברית-המועצות לגבי יחסיה אתנו. ככלות הכול, הם ניתוק את היחסים אתנו. לא אנחנו אתם.

אולם יש גם חשבון נוסף: חשבון הקשר שבינינו לבין קיבוץ בני עמנו, השלישי בגודלו בעולם, הנמצא בברית-

שינויים. גם באזור שלנו מתחוללים שינויים, והשינויים מתחוללים, קודם כול, בגבולות ארץ-ישראל, באותם חתומים שבהם ישראל שולטת על מיליון וחצי פלשתינים.

האינתיפאדה אינה התפרצות. האינתיפאדה היא התקוממות לאומית. האינתיפאדה היא ביטוי מאוחר — ביטוי שאני לא רוצה לתאר, אנחנו כבר עסקנו בנושא הזה — למחאתו ולהתקוממותו של העם הפלשתיני נגד המשך היותו כבוש על-ידי כוח זר במולדתו; ולגביהם אנחנו כוח זר. אני אומר שהעניין הזה הוא בעל משמעות ממדרגה ראשונה, מפני שבמזרח התיכון קיימת פעם נוספת מציאות פסיכולוגית-היסטורית שאולי עתידה לחלוף, ואולי לנו אם היא תחלוף בלא שתנוצל גם על-ידי ישראל וגם על-ידי הפלשתינים, ואני חושש שאנחנו עומדים להחמץ הזדמנות זו.

למה אני מתכוון? — הנשיא המנוח סאדאת היה איש חכם. הוא הגדיר את הסכסוך הישראלי-הערבי, את הסכסוך שבין ישראל לבין מצרים, כסכסוך 70% ממניעיו הם פסיכולוגיים; הוא דילג מעל נוספת מציאות פסיכולוגית-הניכור, בבואו במהלך דרמטי לביקורו בירושלים.

קשה לצפות שמהלך דרמטי כזה יחזור על עצמו. אינני מדבר על ביקורים דרמטיים של אישיות זו או זו. לא לזה אני מתכוון. מצרים באה לישראל למהלך של שלום אחרי מלחמת יום הכיפורים. משהו צריך היה לקרות כדי שהרגשתו של העם המצרי, כדי שהרגשת כבודו העצמי של העם המצרי תחזור אליו והוא יוכל לבוא ולהציע שלום לישראל לא מתוך הרגשה של כישלון ולא מתוך הרגשה של נחיתות. ואינני מתווכח היום אם היה ניצחון מצרי במלחמת יום הכיפורים אם לא. עובדה היא, שהעם המצרי הרגיש כך, שזאת היתה הרגשתו. המומנט הפסיכולוגי הזה היה מכריע בעיתוי וביכולת של סאדאת לבוא ולעשות שלום עם ישראל. לכן הוא גם נתמך על-ידי עמו.

הפלשתינים נמצאים היום מבחינה מסוימת אחרי "מלחמת יום הכיפורים" שלהם, או במהלכה של "מלחמת יום הכיפורים" שלהם. זו הפעם הראשונה מאז 1948 שהם חיים בהרגשה של החזרת כבודם העצמי כעם, לא כמי שיש לו קבוצות של לוחמים אלא כעם. להתקוממות הזאת יש משמעות עמוקה מאוד, והיא נותנת סיכוי למי שידע להחזיק בקצה החבל הזה. כוונתי כאן בה במידה להנהגה הפלשתינית ולהנהגה של מדינת ישראל. אלה שתי ההנהגות הנמצאות היום ברגע שבו הן יכולות להפגין אתריות כבירה. ההחמצה לא תהיה החמצה

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת רן כהן להעלות את הצעתו לסדר-היום, הצעה מס' 7591, שנושאה דומה למדי: מוסקבה וירושלים לאחר ועידת הפסגה ופגישת שמיר — שוורדנדה. כבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, חברות וחברי הכנסת, יחסי ישראל-ברית-המועצות, יחסי מוסקבה-ירושלים, אינם מן הדברים הפשוטים, ואין הם מצטמצמים לסוגיה של יחסים בין מעצמה עולמית לבין מדינה חשובה כמו ישראל. כמובן, מסוים יש לקשר שבינינו לבין ברית-המועצות חשיבות עצומה, אם אומנם יש למדינת ישראל אינטרס וכוונה לעשות מאמץ

אפשר בהחלט לנסות למצוא את הכיוונים החיוביים האלה, אלא שגם כזה אין די.

והנקודה הרביעית — אם מדינת ישראל תיזום ועידה בין-לאומית בעלת תכנים שונים מן הפירוש הסובייטי, שיש בו טעם של כפייה, כי אז נשקנו בהתמודדות עם הפירוש הסובייטי יהיה חזק לאין שיעור מסרבנות ישראלית נוספת מול גמישות עולמית. יש, לפחות, תבונה דיפלומטית בהצעת הצעה אחרת.

ולסיים, אדוני היושב-ראש, בכל זאת לא דבר קל ערך הוא, שהנהגת אש"ף וזרקה כדור ניסיון, הלוואי עלינו בכל החיים כדורי ניסיון מן הסוג הזה — לא כדורים מסוג אחר, לא כדורים חיים, לא פגזים ואף לא כדורי גומי המוציאים את העיניים לילדות בנות ארבע או בנות ארבעה חודשים. התזכיר של כסאם אברשיף מלפני שבוע הוא עניין מהותי ומשמעותי. האמן לי, לא בכל יום אני אומר: פריצת דרך. אבל כאשר אדם ברמתו מרבר דברים כאלה מגרוננו של יאסר ערפאת — ואנו יודעים היטב, שבימים אלה יש ביקורת פנימית באש"ף נגד התזכיר ונגד מי שהוא מייצגו — אבל כאשר הוא אומר: נכונות להכיר כמדינת ישראל, נכונות לכוא בדברים עם מנהיג מדינת ישראל, אפילו הוא מנהיג הליכוד יצחק שמיר, מדרע, אדוני סגן השר, תשובת ממשלת ישראל על האתגר הזה היא מאומה?

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
ומנהיג המערך הניב?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חבר הכנסת ורדיגר, האמן לי, בעניין הזה ישיב סגן השר במשרד ראש הממשלה, ואני מתמודד עם הנושא כאילו היה כאן ראש הממשלה. שיוויוני בנפשי שמי שישב יהיה שר החוץ, ואילו כך היה, הייתי פונה גם אליו. אגב, התשובה הישירה על שאלתך היא: לא. אבל לפחות אציג כמה עמדות גמישות השונות מאלו האטומות, הנושאות בחובן מחדל מוחלט, שראש הממשלה מציג. אגב, הפגישה היא בינתיים בין ראש הממשלה שלנו לבין שוורדנרזה.

אני רוצה לסיים בשאלה בעלת-משמעות רבה, לעניות דעתי, כיוון שיש בה פניה ובקשה והצעה. כעבר ידענו לומר, שהעולם הערבי הוא סרבני. זה היה נכון. בעבר היתה בכרית-המועצות מדיניות של סירוב כמעט מוחלט. אדוני היושב-ראש, אנחנו מתגלגלים למציאות שבה הסרבנות הולכת ודבקה בנו ומעמיקה את טביעתה על מצחנו. לא למען העולם, לא למען היותנו יפים, לא למען משהו אחר, ודאי לא למען הסובייטים והאחרים, רק למען עצמנו — אנחנו מחויבים כשינוי המדיניות. אנחנו מחויבים בשינוי מדיניות שיש בו יוזמת שלום, פתיחות, הכרה בעם הערבי הפלשתיני, הכרה בצורך להגיע לפתרון — כן, בדיוק כמה שעלה בשיחת שמיר-שוורדנרזה: שטחים מותרת שלום, דוגמת השלום האחד והיחיד שעשתה ישראל עם אחת ממדינות ערב. צריך לעשות זאת הפעם גם עם מדינות ערב אחרות וגם עם העם הפלשתיני. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היוריר שי' הלל:

תודה רבה לחבר הכנסת רן כהן, רשות הדיבור לסגן השר רוני מילוא להשיב בשם הממשלה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, מדינת ישראל דגלה תמיד בדרשיה עם הסובייטים, וראש הממשלה שמיר נפגש כיוזמתו פעמיים באו"ם עם שר החוץ הסובייטי גרומיקן, כי 1981 וכי 1983. בכל הפגישות שהיו עם הרוסים אמרנו,

המועצות. יש לנו בהחלט אתגרים לגבי הקיבוץ הזה, יש לנו קושי שצריך לפתור אותו.

בראש ובראשונה אני מכרז, אם כן, על המפגש. ועם זאת אני חייב לומר, אדוני סגן השר, שפעם נוספת נוכחנו לדעת, שמדיניות לא פתוחה, מדיניות כלתי מחושבת וכלתי רציונלית של ראש הממשלה, שאתה מייצגו כאן, הביאה אותנו למצב שבו תהליך התחרש בשטח, תהליך שניצניו היו ידועים ובלטים — תהליך זה לא נצפה, בדיוק כשם שהאנתיפאדה לא נצפתה, בדיוק כשם סאדאת של השלום לא נצפתה, בדיוק כשם שמלחמת יום הכיפורים לא נצפתה.

בכרית-המועצות יש שינוי, אלא שגם כאשר מתבחר השינוי, אין ראש הממשלה יוצא מהפגישה עם שר החוץ שוורדנרזה ואומר: יש סימנים לשינוי משמעותי בהתנהגות ברית-המועצות כלפינו; אלא הוא אומר: נפגשתי עם אישיות מצומצמת. כאמת, מתי נלמד שיש עולם דינמי, ושבעולם הדינמי הזה מתרחשים וצפויים להתרחש שינויים, ויש תוכה לפעול כדי שהם יתרחשו? זה הדבר השני.

עובדה היא, שעוד לפני הפגישה הזאת הצהיר מנהיג ברית-המועצות מיכאיל גורבצ'וב הצהרה שהיא, לעניות דעתי, הצהרה משמעותית, שלב יהודי וישראלי לא יכול היה שלא לשמוח לשומעה. — אם כן, לדעתי, צריך היה להשמיע אותה 20 שנה קודם לכן. בהצהרה זו, לא זו בלבד שהוא תבע מערפאת להכיר בזכות קיומה של מדינת ישראל — וכאשר זה בא מפי מנהיג ברית-המועצות, אין הדבר קל ערך — אלא נאמר בה גם, כי זכותה של מדינת ישראל לכיטוחן במסגרת הסדר שלום אינה נופלת מזכותו של העם הפלשתיני להגדרה עצמית. כמה סימנים נוספים נחוצים כדי שהדבר הזה ייראה כפתיחה כלשהי, שכדאי לממשלת ישראל להתחשב בה. לבנות תבנית עולם אחרת מזה שהיינו "נעולים עליה" עד היום?

בזמן הקצר שהיה בידי לפני העלאת הנושא הזה על סדר-היום במקום ירידי חבר הכנסת שריר קראתי היטב את פרטי השיחה בין שוורדנרזה לבין ראש הממשלה שמיר. שוב מסתבר, כצפוי, שהאגוז הקשה של אי-הסכמה היה נושא תהליך השלום, ובארץ יותר מפורט — הוועידה הבין-לאומית.

אדוני סגן השר רוני מילוא, ראש הממשלה לא הצביע לפני העם בישראל על אלטרנטיבה לוועידה בין-לאומית. האמן לי, אינני חסיד שוטף של ועידה בין-לאומית — ויש חסידים שוטים מן הסוג הזה — אבל עובדה היא שזו אופציה לפעולה. האופציה הנגדית, זו של ראש הממשלה המוביל את המדינה, היא בעצם מחדל, היא מאומה, היא לא כלום, היא חוסר כל הצעה. איזו אלטרנטיבה מציג ראש הממשלה לוועידה בין-לאומית — בעניין זה לא הצלחנו להשכיל עד הרגע הזה.

שנית, אם ועידה בין-לאומית — לא בפירוש הסובייטי, בפירוש שלנו — היא מפתח לחידוש היחסים עם ברית-המועצות, מדרע לסתום על כך את הגולל כבר בפתיחה של ועידה כזאת, ולומר: איננו משתתפים בוועידה משום שכרית-המועצות היא גורם עוין מראש? הלא אנחנו יודעים שכרית-המועצות היא גורם בעל משמעות בזירה.

שלישית, ועידה בין-לאומית אכן יכולה להיות מסוכנת למדינת ישראל אם קיים ניגוד אינטרסים עמוק ותהומי, ללא פשרה. אבל אולי אפשר, כרושתך, למצוא את האינטרסים החיוביים ההדדיים — והם קיימים היום, שכרית-המועצות יוצאת מאפגניסטן; הם קיימים היום, שכרית-המועצות מתייחסת בדרך אחרת מבכער להגירת יהודים ולעלייתם לארץ.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
אנחנו נמשיך.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יבורך.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
אנחנו גם נמשיך לעשות הסכמי שלום, אבל במשאומתן
ישר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
באותה מתכונת — שטחים תמורת שלום?

יאיר צבן (מפ"ם):
— — —

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
בהסכם השלום עם מצרים, בהסכמי קמפ-דייוויד, כבר
קבענו את המסלול להמשך המשאומתן. המסלול של
קמפ-דייוויד ידוע — אוטונומיה לערביי יהודה, שומרון ועזה,
משאומתן ישר ושלום בין ישראל לבין המדינות הגובלות
אתה במזרח.

לכן, לדעתי, יש היום — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
האם ההתלהבות הזאת מהסכמי קמפ-דייוויד מקורה הוא
אצל ראש הממשלה?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
תברת הכנסת גרוסמן, גם לדעתי היה אפשר אולי להשיג
תנאים טובים יותר בהסכמי קמפ-דייוויד, אבל כיוון שזה מה
שהושג — עם התלהבות או בלי התלהבות — זה מה שיש.
לדעתי, צריך להמשיך ולפעול על-פי הסכמי קמפ-דייוויד.
אנחנו השגנו בקמפ-דייוויד שלום בין ישראל לבין הגדולה
במדינות ערב, ואנחנו נוכל להמשיך ולהתקדם לשלום רק
במשאומתן ישר ולא בדרך של ועידה בין-לאומית, שהיא
מלכודת מסוכנת מבחינתה של ישראל.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
השטחים לא יהיו מכושול, נכון?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
לדעתנו, אדוני היושב-ראש, ועידה בין-לאומית היא צעד
לאחור, אשר ירחיק אותנו מהשלום ולא יקרב אותנו אליו; היא
מכשיר למעורבות של גורמים חיצוניים שלא יקדמו את ההסדר
אלא יסבכו אותו.

מדינת ישראל, כפי שאמרנו כאן חברי הכנסת גרנות ורן
כהן, מעוניינת בחידוש היחסים הדיפלומטיים עם
ברית-המועצות. תפיסת עולמנו ככלל היא, שגם אם יש לנו
מחלוקת עם מדינות בעולם, גם אם דעתנו שונה בנושאים
קרדינליים ובסיסיים — אנחנו מעוניינים לקיים משאומתן,
לקיים דו-שיח ולקיים יחסים דיפלומטיים מלאים. הוא הדין גם
לגבי ברית-המועצות. לצערי, ברית-המועצות ניתקה את יחסיה
עם ישראל. לדעתנו, על ברית-המועצות לחדש את היחסים
עם ישראל מוקדם ככל האפשר; ואם כך יהיה, אין לי ספק
שהתרומה של ברית-המועצות למצב במזרח התיכון,
לתהליכים להשגת השלום ולהפשרת היחסים בין ברית-
המועצות לבין מדינת ישראל — יכולה להיות חשובה מאוד
למען מדינת ישראל וגם למענה של ברית-המועצות.

אין לי ספק שפגישת ראש הממשלה מר שמיר עם
מר שוורדנרזה, שר החוץ הסובייטי, יכולה לתרום ותתרום

שהעדר יחסים דיפלומטיים הוא אנומליה וביטוי של אפליה.
לרוסים, כידוע, יש יחסים גם עם מדינות עוינות כלפי
ברית-המועצות ועם מדינות החברות בכריחות צבאיות
המכוונות כנגד ברית-המועצות. לנו, למדינת ישראל, אין דבר
וחצי דבר נגד ברית-המועצות; להיפך, אנו זוכרים לטובה את
התפקיד שמילאה הן במלחמת העולם השנייה והן בתמיכתה
בהקמת מדינת ישראל ובהגנת המדינה במלחמת העצמאות.

בשיחה שהתקיימה עם שוורדנרזה, שר החוץ הרוסי, אשר
התנהלה באווירה ידידותית, התברר שהסובייטים צופים שינוי
לטובה בכל מה שנוגע למצבם של יהודי ברית-המועצות
בתחום הפולחן הדתי והחינוך היהודי, אשר לזכות העלייה
מברית-המועצות לישראל, אין נכונות להסיר את המכשולים
אלא לעשות תיקונים ולהחיר את הרצועה עד לגבול מסוים.

שר החוץ הסובייטי שוורדנרזה מצא לנכון לקבוע, כי
כאשר יבוצעו רפורמות מסוימות בתוך ברית-המועצות, הוא
משער שיפתח הרצון לעלייה בקרב היהודים.

אשר לתהליך השלום במזרח התיכון, יש הבדלים של
ניואנסים ושינויים בביטויים בעמדת ברית-המועצות היום
לעומת עמדתה בעבר. אך המטרות והפעילות הרוסית לא
השתנו ביסודן. ברית-המועצות שואפת להמשיך ולמלא, או
לחזור ולמלא תפקיד מרכזי ומוביל במזרח התיכון ורואה
ברועידה הבין-לאומית מכשיר יעיל ועדיף בעיניה להשגת
מטרה זו. כן ממשיכה ברית-המועצות לתמוך בדרך מדינית
וחומרית בכל המדינות הקרובות לה באזור, ובראשן סוריה,
ובארנון המחבלים אשף.

איננו מזלזלים בשום שינוי בעמדתה של ברית-המועצות.
עלינו לעודד כל התפתחות חיובית. אך נעמוד באופן תקיף
ביותר על מתן זכות השיבה למולדת לכל יהודי ברית-המועצות
והבאתם לארץ במישרין.

אנו נמשיך לתבוע חידוש יחסים דיפלומטיים מלאים ללא
התניה בפגישות מדיניות כלשהן.

מדינת ישראל מתנגדת לוועידה בין-לאומית מטעמים
עקרוניים ומדיניים מעשיים. הוועידה, על-פי תפיסתנו, היא
דרך לעקיפתו של משאומתן ישר.

חבר הכנסת רן כהן שאל מהי האלטרנטיבה של ראש
הממשלה לוועידה בין-לאומית. התשובה היא, חבר הכנסת רן
כהן, שהאלטרנטיבה לוועידה בין-לאומית היא משאומתן
ישר, משאומתן ישר בין המדינות באזור.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
על מה?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
ידיד, חברי הכנסת, אחם יכולים — — —

תופי טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
על מה? על "אף שצ" שראש הממשלה מכריז יום יום?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:
חבר הכנסת טובי, הרי לא יעזור לכם דבר. עם כל הטענות
ועם כל זעקות החמס שלכם, מי שהשיג עד היום שלום במזרח
התיכון במשאומתן ישרי היתה ממשלת הליכוד עם מנחם בגין
בראשה. הם השיגו שלום בין ישראל לבין הגדולה במדינות
ערב, מצרים — במשאומתן ישרי. מה לכם כי תלינו?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
עוד צעד אחד הלאה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לסגן השר רוני מילוא. אני שואל את חבר הכנסת אלעזר גרנות: האם אתם מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

אלעזר גרנות (מפ"ם):
מסכים.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת רן כהן, האם אתה מסכים?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מסכים.

היו"ר ש' הלל:

לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא להמשך בירור בוועדת החוץ והביטחון. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הנושאים שהעלו חברי הכנסת א' גרנות ור' כהן לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

ה. הצעה לסדר-היום

הצהרת דוקאקיס בעניין ירושלים ותגובת השר שולץ

היא כירת ישראל". על זה צריך באמת להודות לו, על כך שהוא ציין את העובדה הגיאוגרפית הזאת.

אחרי שנשמעה ההצהרה המרשימה של דוקאקיס — "אם אבחר לנשיא, אעביר את שגירות ארצות-הברית לירושלים" — חשבתי שבעצם זו לא הפעם הראשונה שמועמד לנשיאות בארצות-הברית אומר דברים אלו; זו גם לא הפעם השנייה גם לא הפעם הרביעית, ויש לי הרושם שזו גם לא הפעם האחרונה. הרי, ההצהרה הזאת היתה מה שהיתה, ונדמה לי שלולא תגובתו של שולץ היא היתה מקבלת את ממדיה הנכונים. הרי אומר, עוד ארגומנט חסר חשיבות מרובה במסע בחירות בארצות-הברית. אולם משעה ששולץ אמר את מה שאמר, ורק להזכירכם, הוא אמר: "זהו משגה בממדי ענק", הוא גם אמר שהדברים מוזעזעים; גם זה, כמובן, מופרך. נוכח הצהרה שעניינה הוא מערכת בחירות פנימיות — מיד זכינו במדינת ישראל לשני סוגי תגובות: התגובה האורתופדית, התגובה שעניינה זקיפות הקומה הלאומית. גאוה על הצהרתו של דוקאקיס, וכמובן מחאה עזה על מה שאמר שולץ, והתגובה העצבנית, הנוירוטית מעט על דבריו של שולץ, כאילו באמת דבריו של שולץ או דבריו של דוקאקיס יקבעו את גורלה של ירושלים במזרח התיכון. אין צורך להתייחס לשתי ההצהרות האלה במידה רבה מדי של רצינות.

לגופם של דברים, זוהי עילה נכונה להתייחס לירושלים ולמצבה בששת החודשים האחרונים. שכן, גורלה של ירושלים לא ייקבע על-ידי תעמולה שאין כל כוונה להגשימה של מועמד לבחירות בארצות-הברית, אלא גורלה ייקבע באמת ברחוב צלאח-אדין ובתפר שכן מוסדרה לבין דרך שכס. שם ייקבע גורלה של ירושלים. קשה להתעלם מהעובדה המדכאת, החמורה, אבל עובדה היא, וגם נקודת השקפה לאומנית לא תעזור להתגבר עליה — שירושלים המזרחית היא חלק מן האינתיפאדה, חלק מן ההתקוממות הלאומית. קשה להתעלם מן העובדה הפשוטה, שירושלים המזרחית בחזרה לא לבעלת-כרית בשכבת החודשים האחרונים את שכס ולא את ירושלים המערבית. ירושלים מחולקת, רבותי, ומי שאינו

להתקרב ביהסוס ולסיכוי לחידוש היהסוס. אנחנו לא מתעלמים מהבעיות הקיימות, אנחנו לא מתעלמים מחילוקי הדעות הקיימים, אנחנו לא מתעלמים מחשבונות היסטוריים שיש לנו עם ברית-המועצות, ואנחנו גם לא מתעלמים מהצדדים החיוביים שהיו בעבר ביהסוס בין ברית-המועצות לבין ישראל. כאשר מביטים על כל התקופה הזאת, על כל ההיסטוריה של היהסוס בינינו לבינם, אין לי ספק שחידוש הקשרים בין ברית-המועצות לבין ישראל הוא צעד הגיוני וטבעי, שאין לקשור אותו בוועידה בין-לאומית, אלא צריך לקשור אותו רק ביהסוס הבילטרליים, בנושא של יהודי ברית-המועצות והאפשרות שלהם לשוב למולדת, וכאופי היהסוס בין שתי המדינות — ברית-המועצות וישראל.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להציע להעביר את הצעות חברי הכנסת גרנות וכהן לוועדת החוץ והביטחון. כדי שנוכל להמשיך ולדון בדרך שבה יש להדק את הקשר בין ברית-המועצות לבין ישראל, וזאת כהמשך לפגישה שהתקיימה בין ראש הממשלה יצחק שמיר לבין שר החוץ שוורדנזה, תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום מס' 7554, 7555 ו-7576 בנושא: הצהרת דוקאקיס בעניין ירושלים ותגובת השר שולץ. רשות הדיבור לראשון המציעים, חבר הכנסת דוד צוקר. אני מתכבד להזמין אותו לעלות על הבמה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מי משיב?

היו"ר ש' הלל:

מי שיתגבר להשיב.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, האם אני צריך להשיב גם בעניין דוקאקיס?

היו"ר ש' הלל:

אני לא יודע. אם אתה מרגיש שאתה צריך להשיב — תשיב.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אם אתה לא תשיב — נזמין את השר קורפו.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ר' מילוא:

אולי כסגן שר חוץ כדימוס אני אשיב.

היו"ר ש' הלל:

אם עד אז לא יבוא השר הנוגע בדבר או שר מטעם הממשלה, אני אצטרך להחליט מי מכס, המתנדבים כעם, ישיב. ראיתי כמה מתנדבים.

בבקשה, חבר הכנסת צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו נזעקנו, או לחלופין, הצעתנו לסדר-היום הוכרה כהצעה רחופה, בשל הצהרה לא חדשה לכאורה של דוקאקיס, שאמר שני משפטים חשובים לענייננו: "אם אבחר לנשיא, אעביר את שגירות ארצות-הברית לירושלים", ומשפט שני — "ירושלים

גאולה כהן (התחיה):
זה מה שאתה אומר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זו אלטרנטיבה מסוכנת לא פחות מההיסטוריה המדברת מולי עכשיו.

היורד ש' הלל:
צריך להתרגל לשמוע גם דברים שלא אוהבים לשמוע.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זאת אלטרנטיבה מסוכנת לא פחות מההיסטוריה הדוברת מולי. גם הכוונות הטובות הללו, לחצות את העיר מחדש, יובילו לחוסר מוצא, שכן אין בציבור היהודי פרטנר שיהיה מוכן לקבל את הפתרון של חלוקת העיר כפי שהיתה מחולקת עד 4 ביוני 1967.

לכן, הפתרון היחיד הוא השמירה על ירושלים מאוחדת, תוך מתן ביטוי לזיקות הלאומיות, התרבותיות והדתיות הקיימות בה.

לסיכום, אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה, אני רוצה, ברשותך, להתייחס לנושא הקשור בעניין הזה, אבל אנינו העניין הזה עצמו. השבוע התפרסמה עמדה — אגב, בטעות נכתב שהיתה זו עמדתו של בסאם אבו-שרף — במסמך הרשמי שהפיק אש"ף בוועידת אלג'יר, תחת הכותרת "השקפתו של אש"ף". ברצוני לקרוא שלושה משפטים שצריך להתמודד איתם. אין לקבל אותם כלשונם, יש להתמודד איתם. אני רוצה להפנות אותם אל השר, ובוזה לסיים את דברי.

המשפט הראשון: "זכות לכל עם לנהל את ענייניו ולעצמאות לא רק למצב של העדר עוינות, אלא גם לאותו סוג של שיתוף פעולה כלכלי ופוליטי שבלעדיו אין שום מדינה שתחיה בביטחון, ללא קשר לעוצמתה הצבאית".

המשפט השני — במסמך רשמי של אש"ף — מופנה ישירות אליך, אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה. הוא מופנה גם לראש הממשלה. המשפט הוא: "אנו יודעים, שהסכמה עם 'שלום עכשיו' איננה הסכמה עם ישראל, ומאחר שמה שאנו מבקשים הוא הסכם עם ישראל, אנו מוכנים לדבר עם שמעון פרס, מנהיג מפלגת העבודה, ויצחק שמיר, העומד בראש הלכוד, או כל מי שיבחרו הישראלים כנציגם". יש כאן פנייה ישירה אל ראש הממשלה ואל ממלא-מקומו. אני מניח, שאני יודע מהי תשובתו של ראש הממשלה, ולכן אני משאיר את המשפט הזה כסימן שאלה המופנה אל ממלא-מקומו.

והמשפט השלישי והאחרון שאני מבקש לעטט אומר: "טועים הפלשתינים אם הם סבורים שיוכלו להגיע להסכמה" — הכוונה להסכמה עם ישראל — "ללא הידברות ישירה עם ישראל".

אלה, אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה, משפטים שיש בהם מידה של חשיבות. אני לא מציע להתפעל מהם יותר מדי, אבל אני מוכרח לציין שבמסמך הזה, בניגוד לרוב ההתבטאויות הקודמות שאני מכיר, יש פחות משפטים מותנים, פחות משפטים מוחלים מאשר משפטים אחרים.

לכן נדמה לי שהאתגר הזה, שלא הוצב בווינגטון אלא באלג'יר, במסמך רשמי — אגב, אם יש לך קושי להשיג את המסמך, יש לי הרושם שאוכל לעזור לך — נדמה לי שהוא תובע גם התייחסות של ממלא-מקום ראש הממשלה. תודה רבה.

ירושלמי מוטב שידע זאת, היא מחולקת יותר משהיתה ב-7 ביוני 1967. אנשים שינו את אורחם ורבעם ומשנים את נוהגיהם, משום שהעיר עתה, לצערנו, מחולקת יותר משהיתה עד היום, משום שירושלים המזרחית כחרה לה את שכם כבעלת-זכרית ולא את רחביה.

טדי קולק היטיב להגדיר זאת, ללא כל שמחה לאיד כמובן, ואמר שהדרקיום בעיר הזאת מת, שכן, את האחדות ליוו אשליית רבות מדי. אשליית כבודות מדי ליוו את הרצון לכנות עיר אחת: לא היתה לרגע אחד — אלא אשליה של שוויון. מעולם לא היה בעיר הזאת מצב של שוויון, ולכן אין לכנות אחדות ואחידות על אשליה של שוויון. לא היה שוויון בין שתי קבוצות האזרחים החיים בירושלים, שכן, כאשר יש שני סטנדרדים ושתי אמות מידה שונות למתן שירותים — אל תצפה שהנחות ירצה באחדות עם העליון. שני סטנדרדים לשירותים, אחד לערבים ואחד ליהודים, הם היפוכו של רעיון האחדות של העיר הזאת.

לדברים הללו נלוו גם טעויות שנעשו בחודשים האחרונים על-ידי המשטרה. אני מצטער, אך אותה משטרה שהראתה שיש אלטרנטיבה ליד הקשה, אותה משטרה שנהגה באופן כל כך שונה מחלק גדול מן הפעילויות כגדה המערבית, אותה משטרה עשמה בחודשים האחרונים שורה ארוכה של טעויות — החל בסגירת 14 החנויות, עבור לסגירתו של רחוב צלאח-אדין, וכלה בהתעמרות ביוזקריטיות בכלי רכב ובקונים, בקליינטים בחנויות. טעויות המשטרה רק הגבירו בתקופה האחרונה את המתח בעיר הזאת, מתח שממילא יש לו סיבות לאומיות משלו. יש די סיבות, די אלימות, די תאוות רצח בעיר הזאת, גם ללא אותן טעויות, גם ללא קיומם של שני הסטנדרדים הללו בעיר.

אין מנוס, אין גישה זולת הגישה המפוכחת והמציאותית שתאמר, שירושלים המאוחדת היא בירתה של מדינת ישראל ומעמדה ואופיה יצטרכו לחת ביטוי בעתיד לזיקות הלאומיות והדתיות המגוונות בעיר המאוחדת הזאת. שכן, חברת הכנסת כהן — ואני שומע כל הזמן את המלמולים שלך ואת הריטונות שלך — כיכר השוק איננה ריקה.

גאולה כהן (התחיה):

המורח התיכון המלא במאה מיליון מוסלמים — גם הוא איננו ריק, ואין בו מקום להתנחלות הנקראת מדינת ישראל. זאת הבעיה הדמוגרפית, אבל פה אתה מיסטי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שכן, כיכר השוק איננה ריקה וגורלה של העיר ייקבע רק על-ידי גישה מפוכחת ומציאותית, זו שמבקשת לשמור על אחדותה של העיר. אני יודע שיש גם גישה אחרת, אלטרנטיבה אחרת, זו של הרטוריקה, זו של חוק ירושלים, שבעקבותיה לא נשארת פה שגרירות אחת: הרטוריקה הזאת שרק גרמה את הנזק הכבד הזה לעיר הזאת.

גאולה כהן (התחיה):

זו של הרצל "אם תרצו אין זו אגדה"? זו של בן-גוריון?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אותה רטוריקה לאומנית, זו המאמינה בסמלים כלכד, שאין בינה לבין המציאות — מאומה.

יש אלטרנטיבה שנייה, והיא — אני יודע זאת — מסוכנת לא פחות מהראשונה. יבוא מישהו יגיד, שהפתרון לבעיית העיר הזאת נעוץ רק בחלוקתה מחדש. בחלוקתה הגיאוגרפית מחדש.

כמדינה המפירה את זכויות האדם בשטחים, דברים שיבואו לידי ביטוי בדות שהוא עומד לפרסם, שלא יהיה אוהד לישראל; וכן גם דברי אחרים ב"סטייט דפרטמנט" — כל אלה מוכיחים, כי בממלכתו של שולץ חל שינוי מהותי למדי ביחס כלפי ישראל ומדיניותה.

שפת האיומים ברמיזות בולטות למדי לא היתה ידועה לנו זה זמן רב כנשק אמריקני נגדנו, והשינוי צריך אומנם לעורר דאגה בלבנו.

חברי הכנסת, ככלל ניתן להבחין בתקופה האחרונה בהכרזות ובהערות חריפות מפהם של פוליטיקאים בכירים וזוטרים מכל היבשות כמעט, המרשים לעצמם לשגר ביטויים שלוחי רסן כלפי ישראל. קיימת איוו נורמה, שכלפי ישראל הכול מותר. בכל הזדמנות משמשת ישראל מטרה נוחה להתקפה, כמחבלת בשלום.

אבל ישראל מותקפת לא רק מבחוץ. חולשתנו מתגלה לעין כול כאשר כאן, במדינת ישראל, מעזים אורחים זרים, בהם שרים וסגני שרים ממדינות שונות, דיפלומטים, עיתונאים ואמנים זרים — השורצים בתוכנו ומחקבלים בהתלהבות על-ידי הקהל הישראלי, שבא לצפות בהצגותיהם — הם מעזים לתקוף את ישראל ואת מדיניותה ומציירים אותנו כתבורת מרצחים, מדכאים, מכים והורסים את האוכלוסייה הערבית המסכנה. ואנו, במקום להעמידם במקומם, במקום להרחיקם מידי התוצה, מוחאים להם כין.

אמנים זרים מצרפת וממדינות אחרות באו להשתתף בפסטיבל ישראל. ראשית דרכם משדה-התעופה היתה לבית-סוהר מסרים, כדי להפגין מולו למען שחרור מחבלים רוצחי יהודים. והציבור הישראלי המתורבת בא עור באותו ערב להיכל-התרבות או לתיאטרון-ירושלים או ל"חאן הירושלמי" ומחא להם בפיים.

שגריר נורבגיה בישראל, בכל הכבוד, משווה את צה"ל לצבא הטרור. במקום להעיף אותו מכאן מייד כפרסונה נון גרטה, הוא ממשיך "לכבד" אותנו בישיבתו בתוכנו.

סגן שר החוץ הבריטי ומנהיג הלייבור בא לישראל לבדוק — לבדוק — את מצב האוכלוסייה בשטחים. בריטניה, ההורגת ורוצחת בדם קר אלפי אירים במלחמה אין-סופית במדינה זו; בריטניה, שהרגה מאות בפקולנד — איננה סובלת את ה"דיכוי" שישראל מפעילה ביהודה, בשומרון ובצוה. באכזחה מותח ביקורת קטלנית, ואין פוצה פה.

השגריר המצרי החרים את מסיבת קבלת הפנים בבית-הנשיא כיום העצמאות, כי הלוא כמצרים הדמוקרטית לא יודעים רצח עם ודיכוי מה הם. אבל יהודינו היקרים, אחינו בני ישראל, נדחקו כמלון "הניאל" בהרצליה, כדי להושיט יד ולכבד את בסיני ליום העצמאות המצרי וליום הניצחון על צבאות ישראל.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מי שקיווה שהמשל של רייגן יניח לנו בסוף ימינו ועביר את סל הבעיות של המזרח התיכון לאלה שיבואו אחריו — טעה. המשל האמריקני, ובמיוחד מר ג'ורג' שולץ, מחרף את העימות עם ישראל כמה שקשור בתוכניתו ואינו מרפה ממנה. וושינגטון מודעת היטב לכך שלא דווקא ישראל היא המכשול לשלום, והיא יודעת היטב כי אצל חוסיין חלה מין התפכחות, והמלך אשר רק לפני חודשיים-שלושה חודשים היה בשיא השפעתו, שרוי עתה בדכדוך ובייאוש והשפעתו בכל הנוגע למחרחש ביהודה בשומרון ובצוה הולכת ודועכת. וושינגטון יודעת היטב כי

היור ש' הלל:

בנושא דומה אני מזמין את חבר הכנסת אברהם ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה-פ"א):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "שבחי ירושלים את השם, הללי אלקיך ציון, כי חזק בריחי שערך, ברוך בניך בקרבך, השם גבולך שלום".

ירושלים והשלום צועדים בצוותא. ירושלים עיר השלום, שעריה מחוזקים בבריחים, ואין כוח בעולם שיוכל לפרוץ את שערי ירושלים ולשלול מעם ישראל את ירושלים ככירתו הנצחית.

חברי הכנסת, בריאיון שנתן המועמד הדמוקרטי לנשיאות ארצות-הברית, מר דוקאקיס, לעיתון "לוס-אנג'לס טיימס", הוא אמר כי על ארצות-הברית להעביר את שגרירותה מתל-אביב לירושלים, "לאור הצהרת ישראל כי ירושלים היא בירתה".

הצהרות דומות ניתנו — אולי בניואנסים שונים במקצת — על-ידי כמעט כל המתעדים לנשיאות ארצות-הברית, דמוקרטים ורפובליקנים, במסעות הבחירות שלהם. הצהרה מעין זו שמענו בזמנם מג'ונסון ומניקסון. קטר הצהיר הצהרה דומה לפני באי ועידה של פעילים יהודים בניו-יורק, והנשיא רייגן, כמועמד הרפובליקני לנשיאות, דיבר על כך ככינוס "ועידת הנשיאים". אנחנו רגילים, גם כן, להצהרות מעין אלה, שאין מאחוריהן שום התחייבות ממשית. והראיה: שום נשיא לא מימש את הבטחתו בנושא העברת השגרירות האמריקנית מתל-אביב לירושלים.

מה שמיוחד את המקרה דנן הוא התגובה הקשה שהושמעה מפיו של ידיד ישראל אמיתי, שר החוץ האמריקני מר ג'ורג' שולץ, שגינה בפומבי את הצהרתו של דוקאקיס וכינה אותה "הצהרה מזעזעת".

"היה זה משגה חמור" — אמר שולץ — "כי ירושלים היא חלק מהטריטוריה שנכבשה על-ידי ישראל, ומעמדה הסופי חייב להיקבע במשא-ומתן בין ישראל לארצות-ערב". יש לעיין היטב היטב בהתבטאות הקשה הזאת של ג'ורג' שולץ: "ירושלים היא חלק מהטריטוריה שנכבשה על-ידי ישראל".

ובכן, ראשית כול ייאמר למר שולץ מידענו, כי לא מפיו אנו חיים. לא הוא ולא נשיאו ולא מי שיבוא אחריהם יקבע לעם ישראל את מעמדה של ירושלים — "כי חזק בריחי שערך".

חברי הכנסת, איננו מפקפקים במידת הידידות האמיתית שרוחשת ארצות-הברית לישראל. אף שהמדיניות האמריקנית קיבלה בעת האחרונה צורה חריפה ובוטה במקצת כלפי ישראל ומדיניותה, כלפי עמיתה של ישראל על משמר בעיותיה הקיומיות — אין כל סיבה לחשוש מפני בקיעים בחומה הבצורה של ידידות ארצות-הברית כלפי ישראל. אין צורך למנות כאן את הסיבות לכך, כי הן רבות.

אבל בכל זאת השתנה משהו בהתבטאויות המרוכות של אישים כממשל ארצות-הברית ושל עוזריהם כמה שנוגע לבעיות שונות המתגלות מדי פעם כחילוקי דעות בין ישראל לארצות-הברית, כאשר אין אנו מוכנים לקבל את כל תכתיביה של ארצות-הברית, במיוחד כמה שנוגע להתפתחויות האחרונות ביהודה, בשומרון ובצוה-עזה.

הדברים הקשים שהשמיע באוזני שר הביטחון עוזר מזכיר המדינה מר שיפטר, הממונה על נושא זכויות האדם — אגב, הוא יהודי, ויהודי דובר יידיש — על הצטיירותה של ישראל

בירושלים עיר הבירה, נכביר מלים ונדגיש את דעתנו, שירושלים היתה, הווה ותהיה לעד בירת עם ישראל ובירת מדינת ישראל.

אדוני היושב־ראש, הכנסת לא יכולה לעבור לסדר־היום נוכח ההצהרה של מזכיר המדינה בארצות־הברית בדבר הרעיון להעביר שגרירות של מעצמה ידידותית מרחק של 50 קילומטרים ממערב למזרח — לירושלים עיר הבירה שלנו; כך נאמר — ואנחנו נשקוט ונחריש? זוהי תקופה שבה אנחנו חייבים לנקוט יוזמה בארצות־הברית ובמדינות ידידותיות אחרות, ודווקא בעיצומה של מערכת הכחירות בארצות־הברית, ולומר כי ממשלת ישראל וכנסת ישראל דורשות מכל המדינות המקיימות אתנו יחסים דיפלומטיים להעתיק ולהקים את שגרירותיהן בירושלים.

ירשה לי היושב־ראש להביא ציטוט אחרון מדברי דוד בן־גוריון באותה ישיבה שהזכרתי. הוא אמר: "מאז כינון הממשלה הזמנית העמדתו הדאגה לשלומה, ביטחונה וחיונה הכלכלי של ירושלים במרכז דאגותינו. בסערת המלחמה, שירושלים היתה נחונה במצור, היינו נאלצים לקבוע זמנית מושב הממשלה בקריה, על יד תל־אביב. אולם, למדינת ישראל היתה ותהיה רק בירה אחת — ירושלים הנצחית. כך היה הדבר מלפני שלושת אלפים שנה וכך זה יהיה. כפי שאנו מאמינים — עד סוף כל הדורות".

על משקל זה אני רוצה לומר: כך החייחסה הכנסת לפני כ־40 שנה להחלטות של אומות העולם על מעמדה של ירושלים, וכך צריכה להחייח גם הכנסת האחת־עשרה לכל התבטאות של כל גורם, גם אם הוא מזכיר המדינה של ארצות־הברית, המנסה לערער על הזכות שלנו על ירושלים ועל הזכות של ירושלים להיות בירת הנצח של עם ישראל ולפקפק בהן.

היור' ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. אני מתכבד להזמין את ממלא־מקום ראש הממשלה ושר החוץ להשיב על שלוש ההצעות לסדר־היום בעניין זה.

ממלא־מקום ראש הממשלה ושר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, ירושלים היתה, הווה ותהיה בירת ישראל המאוחדת. תחת ריבונות ישראל, מעתה ועד עולם.

אני רוצה להוסיף ולומר: כמעט שאיני מכיר נושא נוסף המאחד כל כך את העם כמו אחדותה של ירושלים.

אני מציע לחברי הכנסת שלא ליצור רושם מעוות. זהו אחד הנושאים אשר מאחדים כמעט מקיר לקיר את כל האנשים הפוליטיים במדינת ישראל. אין זה סוד שבנושא זה יש חילוקי דעות בינינו לבין האדמיניסטרציה האמריקנית הנוכחית, והיו על כך חילוקי דעות גם בינינו לבין האדמיניסטרציה האמריקנית הקודמת לזו. הדבר בא לידי ביטוי גם בהסכמי קמפ־דייוויד. בסעיף ה־7 במעמדה של ירושלים היתה חליפת מכתבים בין הנשיא קרטור ובין ראש הממשלה מנחם בגין ובין מי שהיה אז נשיא מצרים, אנואר סאדאת.

אשר לדעתי על כל הוויכוח, אני משוכנע שבירושלים יהיה שלום. אני משוכנע שכל השגרירויות הזרות תעבורנה לירושלים, וכל המקרים הרי זה משובח.

אני מציע להעביר את שלוש ההצעות לוועדת החוק והביטחון.

הערכים, וגם המתונים שביניהם, אינם רוצים ואינם יכולים לשנות את פני הדברים, לאחר שאש"ף גבר עליהם והשפעתו דומיננטית. ככל זאת אין שולץ גונז את חוכניתו, אף שכבוד לממשל ולעולם כולו שאין סיכוי לישש אותה כשלכ זה.

רבנותי חברי הכנסת, יש להניח כי דברים בגו. ייתכן שיש להם גם כוונה להשפיע על הבחירות בכיוון מסוים, ואיני נכנס עכשיו כלל לשאלה לאיזה כיוון. עצם ההתערבות, אולי ספק התערבות, היא דבר פסול.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, בכל מה שנוגע להצהרות בנושא ירושלים: ירושלים שייכת בלעדית לעם היהודי, ירושלים של מעלה וירושלים של מטה; וממנה, מירושלים שתוכבה לה יחדיו — לא נתנתק לעולמים. תודה.

היור' ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת ורדיגר, רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מגן, להעלות הצעה בנושא דומה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, אדוני ממלא־מקום ראש הממשלה ושר החוץ, חברי כנסת נכבדים, נושא הצעתי לסדר־היום, כפי שאני הגדרתי אותו, הוא: הזעזוע של מזכיר המדינה בארצות־הברית מהצעתו של המועמד — כנראה, המועמד הסופי של הדמוקרטים בארצות־הברית לתפקיד הנשיא — מייקל דוקאקיס, אשר הכריז, כי אם ייבחר לתפקיד נשיא ארצות־הברית יעביר את שגרירות ארצות־הברית מתל־אביב לירושלים.

ראריה ירושלים השלמה, המאוחדת, בירת הנצח של עם ישראל, הבירה של מדינת ישראל, שתשבש את סדר־ימיה של הכנסת, בדיוק כפי ששובש סדר־היום לפני כ־38 שנים ומחצית השנה.

אדוני היושב־ראש, הכנסת הראשונה של ישראל התכנסה למושב מיוחד כ־13 בדצמבר 1949. ואני מרשה לעצמי לצטט את דבריו של היושב־ראש דאז, יוסף שפרינצק, וזכרוננו לברכה, שאמר: "אני מבקש את סליחת חברי הכנסת, על שנכנס קצת אירסור בשיבותינו כמושב הזה. כולנו מבינים את הסיבות לכך. אירסור הזה בא לשם הצהרה בכמה עניינים".

האירועים היו בעקבות הצהרה של ראש הממשלה הראשון, דוד בן־גוריון, אשר שבוע קודם לכן מסר הודעה בכנסת, בתל־אביב, על כך שהבירה של מדינת ישראל היא ירושלים. בעקבות הכרזה זו, התכנסה עצרת האומות המאוחדות והכריזה על כינאום ירושלים. ההכרזה הללו הביאו לכינוס מיוחד של הכנסת. באותו יום, כ"ב בכסליו התש"י, 13 בדצמבר 1949, פתח ואמר ראש הממשלה דאז, דוד בן־גוריון, וזכרוננו לברכה: "כידוע לכם, החליטה בינתיים עצרת האו"ם ברוב גדול על שימת ירושלים תחת משטר בין־לאומי כגוף נפרד. החלטה זו לא ניתנת לביצוע בשום אופן, ולו רק בגלל התנגדותם הנמרצת והנתחצת של תושבי ירושלים. יש לקוות שעצרת האו"ם תחקן במשך הזמן השגנה שיצאה הפעם מפי הרוב, ולא תנסה כלל להטיל משטר של כפייה על עיר הקודש".

אני מודה כי מאז לא נדרשה עצרת האו"ם לבעיה, לא התייחסה לבעיה, וכאשר נדרשה כ־1975 להביע את דעתה בנושא הציונות, היא קיבלה אותה החלטה אומללה של עצרת האו"ם 3379. האומרת כי ציונות היא תנועה גזענית.

מיותר להכביר מלים על עצרת האומות המאוחדות, על האו"ם, על החלטותיו, אבל מוטב שאנו כאן, במליאת הכנסת,

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות לחבר הכנסת מתתיהו פלד להציע את הסרת הצעתו של חבר הכנסת דדי צוקר מסדר-היום.

גאולה כהן (התחיה):
אכל אני ביקשתי.

היו"ר ש' הלל:

הוא ביקש זאת עוד לפניך, ובכתב.

מתתיהו פלד (הרשימה המחקרית לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת דדי צוקר. אף שאני מסכים לחלוטין עם הניתוח שהוא עשה, אני מסתייג מן המסקנות שהוא הגיע אליהן.

העיר אומנם חצויה והדרכים בה התמוטט, או מת — אחד משני הביטויים הוא של ראש העיר, טדי קולק — והצטרפותה של ירושלים המזרחית לאינתיפאדה אינה נובעת מאי-התחשבותה של ישראל בצרכים הדתיים של האוכלוסייה הפלשתינית. ההצטרפות של ירושלים המזרחית לאינתיפאדה מהווה ביטוי לשאיפה הלאומית המובהקת לראות בירושלים המזרחית את בירתה של המדינה הפלשתינית העצמאית, לכשחקום.

מילוי ציפיות אלה איננו מחייב כלל וכלל את החלוקה המעשית של העיר. אני סבור שחבר הכנסת צוקר טועה ומטעה כאשר הוא טוען זאת. העיר הוכל להיות אחת ומאוחדת במישור המוניציפלי. וזה מה שחשוב לתושבי העיר — שיוכלו להלך בה ולעסוק בה בעסקיהם כאילו היתה עיר אחת. אולם, הריבונות חייבת להיות מחולקת — המערב לישראל והמזרח למדינה הפלשתינית. אני רוצה להזכיר, שעוד הנשיא סאדאת העלה את ההצעה הזאת, ואין שום סיבה לחזק תפיסה זו כאילו היא מסוכנת לא פחות מן התפיסה של בעלי הזיות הרואים בעיר כיכר ריקה שעה שהיא הומה מהמון אדם.

אין ולא יכול להיות פתרון שיביא איחוד אמיתי על העיר וזלת ההכרה בצורך לחלק בה את הריבונות בין שתי המדינות. לפני זמן מה הצעתי, מעל הדוכן הזה, לבטל את ההוראות ואת החוק המחילים על ירושלים המזרחית את החוק הישראלי — ממילא אין הממשלה נוהגת כך ואין במזרח-ירושלים תוקף לחוק הישראלי אלא לחוקי החירום המנדטוריים. החוקים המאחדים את ירושלים מהווים העמדת פנים ואחיות עיניים. והיום, בתקופת האינתיפאדה, כתודש השביעי שלה, אין איש ההולך שולל אחר העמדת פנים זאת.

אין כחוקי הסיפוח כדי להביא לחלוקת העיר, חלוקה שאיננה מאפשרת דרכים. מי שרוצה לראות בירושלים את עיר השלום, את העיר המאוחדת, חייב להסכים לחלוקתה. תודה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. חבר הכנסת דוד צוקר, האם אתה מסכים להצעה להעביר את הצעתך לוועדה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר ש' הלל:

אני שואל את חבר הכנסת אברהם ורדיגר, אם הוא מסכים להעברת הצעתו לוועדה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
מסכים.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת דוד מגן?

דוד מגן (הליכוד):
מסכים.

היו"ר ש' הלל:

ובכן, לגבי שתי הצעות אין הצעה אחרת — אלה ההצעות של חברי הכנסת אברהם ורדיגר ודוד מגן. נצביע תחילה את שתי ההצעות האלה, ואחר כך את ההצעה של חבר הכנסת דוד צוקר שלגביה יש שתי הצעות.

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא
שהועלה על-ידי חברי הכנסת
א' ורדיגר וד' מגן לוועדת

החוק והביטחון — רוב
נגד — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהועלה על-ידי
חברי הכנסת א' ורדיגר וד' מגן לוועדת החוק
והביטחון נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שההצעות הללו הועברו לוועדה. אני מעמיד עכשיו להצבעה את ההצעה של חבר הכנסת דוד צוקר.

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את
הנושא שהועלה על-ידי
חבר הכנסת ד' צוקר
לוועדת החוק והביטחון — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהועלה על-ידי
חבר הכנסת ד' צוקר לוועדת החוק והביטחון
נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שגם ההצעה הזאת עברה לוועדת החוק והביטחון.

1. הצעה לסדר-היום

מדיניות שר החוץ לקידום הוועידה הבין-לאומית

7544. שנושאה הוא: מדיניות שר החוץ לקידום הוועידה הבין-לאומית. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן.

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום. הצעה מס'

כאשר נלחץ על-ידי הפרץ, היה פונה לאלוהים ואומר: תעזור לנו, תגאל אותנו מכל לוחצינו, ואלה מזמנים את לוחצינו. ועמוס קינן, הצבר השני — גלות שבגלות — כתב לפני כמה ימים בעיתון שלו, ב"ידיעות אחרונות": "במלחמה בין השם צבאות ואללה אכבר נאכר כולנו, אלא אם כן רק ממוסקבה ומושינגטון תבוא הישועה, אמן כן יהי רצון". עמוס קינן

הייר ש' הלל:

לפחות אמן: כן יהי רצון.

גאולה כהן (התחיה):

עמוס קינן יוסי שריד.

אנחנו יודעים, ושמענו פה היום — ולא כפי שאמר מר שמעון פרס, כאילו אין בינינו חילוקי דעות, ואנו מאוחדים מקיר לקיר בקשר לירושלים — אנחנו יודעים שאיננו מאוחדים מקיר לקיר בקשר לירושלים. וחילוקי הדעות הם לא רק בינינו לבין הארמיניסטרציה האמריקנית. גם פה, בבית הזה, יש חילוקי דעות. ואתה כבר שאלת פעם אחת את חבר הכנסת יוסי שריד בקשר לירושלים, ואתה שמעת היום גם את חבר הכנסת רדי צוקר, מפלגה ציונית — לא ציונית — באה ואומרת, שירושלים המחולקת היתה שלמה יותר מירושלים השלמה. וכבר מדברים על זיקות לאומיות, לא תרבותיות או אחרות, בתוך ירושלים. גם בבית הזה יש, אם כן, חילוקי דעות בקשר לירושלים.

לכן אני אומרת: זו גלות. שלא לדבר על הסימנים הלא-דמוקרטיים מבחינה זו, שאנו מגלים במסע האלופים. אלופי צה"ל, סמל הגאווה והכבוד היהודיים, הולכים להשפיע על דעת הקהל בקרב יהדות ארצות-הברית. לאחר מסע ההפחדה של הסטטיסטיקנים, החל מסע תרבותיים, המגייסים דעת קהל לדעה, שנסיעה אינה סותרת ביטחון, וביטחון זה לא הערך הכי-הכי, ובעצם נסיגה היא יותר ביטחון מביטחון. יותר ביטחון מאשר להיות שם. ואגב, אם היתה מלחמה, גם על כך יש תשובה. מה, אלופים כאלה לא יודעים לעשות מלחמה? הרי צה"ל הוא הצבא החזק ביותר במזרח התיכון. הם יעשו גם מלחמה, מתוך קונסנסוס, לא חשוב אם מגבול אשקלון או מגבול פתח-תקווה, אבל מתוך קונסנסוס. למי הולכים האלופים האלה? — הם הולכים ליהודים בארצות-הברית, מגייסים את דעת הקהל שם נגד הכוח הישראלי.

מר שמעון פרס, האם זה לא סימן של ייאוש? לא התייאש מהבוחר הישראלי, אם אתה הולך לגייס את מדינות העולם? אתה אינך עושה זאת כפי שעושים זאת האלופים האלה. אתה פועל, בכל זאת, ברמה אחרת, אבל מתוך אותה מגמה — מגמה לא-דמוקרטית של ייאוש מהבוחר הישראלי, שאינו נתון לך את המנדט לעניין הזה. והוא לא נתן לך את המנדט, גם לליכוד הוא לא נתן את המנדט. הוא לא נתן את המנדט לאידיאולוגיה של המערך. אבל זה בדיוק מה שהבוחר הישראלי יכול אולי לעשות שוב. אולי הוא ייתן את המנדט רק לצד אחד? אז מה — הצד השני ילך לארצות-הברית או למדינות העולם ויגיד: תצילו את ישראל מעצמה, מהבוחר הישראלי?

זה גם ייאוש מהבוחר וגם ייאוש מהדמוקרטיה, ועל השלום דיברתי כבר קודם. גם אילו היה מדובר, חס וחלילה, במדיניות המקרכת מלחמה, אבל העם רוצה בה — הרי, קודם כול, אי-אפשר להציל את הבוחר מידי עצמו. וזה הדבר המסתמן.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר החוץ, לא עליתי היום על הבמה הזאת כדי לדבר על הוועידה הבין-לאומית. דיברנו עליה רבות בבית הזה, גם אני דיברתי על סכנותיה לישראל.

לא באתי לדבר כאן על הוועידה הבין-לאומית, גם לא על העובדה שקידומה מחבל למעשה בשלום שאתה כל כך רודף אחריו: ודווקא משום שאתה כל כך רודף אחריו — הוא יכרח ממך. גם את זה כבר אמרתי פה, ואיני רוצה לדבר על כך עכשיו.

היום אני רוצה לדבר על חבלה אחרת, על חבלה כמה שקרוי תהליך דמוקרטי. בדרך שלך לקדם ועידה בין-לאומית לשלום, כפי שאתה קורא לה, בהליכה ממדינה למדינה, ממדינאי למדינאי, אתה לא רק משכנע אותם בחשיבותה של הוועידה הבין-לאומית אלא גם בצורך לכפות את הוועידה "הבלתי כופה" הזאת — אתה רואה אותה כוועידה בלתי כופה — עלינו, בכך שהיא כופה ובין שאינה כופה — היום ראינו מה ערשה סין במזרח התיכון, והיא אחת ממשותפות הוועידה הבין-לאומית. בעצם אין לי טענות אליה, ורוסיה, שאתה כל כך מעוניין בשיתופה בוועידה הבין-לאומית — האם היא אינה מוכרת נשק לסוריה? אבל לא על זה רציתי לדבר.

עובדה היא שאתה היום אומר ולא רק עושה. לכאורה, מה חשוב לך היום תהליך הבחירות? היום הרבה יותר חשוב לך תהליך השלום, שאתה מאמין שהוא תהליך שלום, ואני בטוחה שאתה מאמין בכך. יצרת היום אופנה. איני יודעת אם יצרת אותה במודע או שלא במודע, אם היא נולדה עם מדיניותך, אבל יצרת תהליך בלתי דמוקרטי מוחלט. שבו במקום לפנות אל היחידים שיכול לכפות עלינו מדיניות, אל הבוחר הישראלי — אתה פונה אל גורמים זרים ומבקש מהם לכפות עלינו את המדיניות הזאת, שלהם, שאתה מאמין אותה ואומר: היא שלי, אני השפיעתי עליהם לקבל אותה. וכבר יש לכך ססמה, דגל: להציל את ישראל מעצמה.

דוד ליבאי (המערך):

על סמך מה את אומרת את זה?

גאולה כהן (התחיה):

על סמך דברים שנאמרו. יש ציטטות. היום אני אומרת דברים אלה על סמך הצטברות של התבטאויות בתחום המדיני ועל סמך עשייה מדינית שהמסר שלה לאורך כל הדרך הוא אחד: יש לנו פה חצי ממשלה שאינה יודעת מה לעשות; לא רק שאינה יודעת מה לעשות אלא היא עושה ההיפך ממה שצריך לעשות — היא רוצחת את השלום ומקרכת מלחמה; אבוי לנו, מבפנים איננו יכולים להציל את עצמנו, בואו מתחרץ ועזרו לנו. איני מדברת על התבטאויות של אבא אבן ואחרים כאן. אני מדברת על המסר הרצוף בכל העשייה המדינית וככל המהלכים המדיניים של שר החוץ במהלך השנה האחרונה — בואו להציל את ישראל מעצמה, בואו להציל אותה ממחצית העם שבהרה ממשלה הרוצחת את השלום. וההתבטאות האחרונה של מר שמעון פרס: תהליך בחירות, לא תהליך בחירות — אצלי חשוב יותר תהליך השלום.

אני חושבת, שזו תופעה מסוכנת ביותר, שלא לומר גלוית, חבר הכנסת יוסי שריד עמד בביתא, בעת שנערכה הפסגה במוסקבה, ואמר משם — וכולנו ראינו את הקולות וגם שמענו אותם בטלוויזיה: תכפו עלינו, את המלים "למען השם" הוא לא אמר, את זה אני אומרת. לענין השם — תכפו עלינו, תכפו עלינו לשכת לשולחן. וזה הצבר הזקוף, איש הגלות.

בכלל, היא זקוקה לרשות ממך? כשרוסיה מספקת נשק לארצות ערב, היא זקוקה לרשיון ממך? למה לא אומרים את האמת לעם? למה את לא אומרת את האמת לעם? האם על הכול מחליטים בירושלים? היכן מחליטים אם לספק נשק סובייטי לארצות ערב — בירושלים או במוסקבה? ושאלת חלוקת הנשק הסיני מוכרעת על-ידינו או על-ידי דגן שיאו פינג?

גאולה כהן (התחיה):

למה הכעת צערך על כך?

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש ממך שלא להפריע.

שר החוץ ש' פרס:

אם תהיה ועידה בין-לאומית שאיננה כופה — זו התחייבות מצד ברית-המועצות וסין שלא לכפות עלינו פתרון. אין להם התחייבות כזאת. מרדע כואב לך הלב? במקום שיוזנו את הסכסוך יזינו את פתרון הסכסוך. מרדע את רוצה לכפות עלינו רק המשך הסכסוך? וכל תקווה, כל זיק של תקווה, שמא חיפשו חס ושלום הבעיה. גורמים לך לרגשת נפש בלתי מובנת. אליבא דגישתך — רק עוד ועוד שטחים, עוד סכסוכים, עוד אי-הסכמה, עוד בידוד, עוד פגיעה בתדמיתה של ישראל. הנזקים שגורמים הדיבורים שלך למעמדה של ישראל לא יתוארו. האם את מדברת בשם העם? — העם הזה רוצה שלום. למה את אומרת כל הזמן שצריך לבקש ממך מנדט לחיפוש השלום?

גאולה כהן (התחיה):

— — —

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן, הוא שואל אותך שאלה רטורית.

שר החוץ ש' פרס:

את מייצגת מיעוט קטן, קיצוני, שולי, רעשני. אותו את מייצגת. אבל הנוק הנגרם מרעש זה הוא כביר. את זו המציגה כל הזמן את ישראל כארץ סרבנית, כארץ הצמאה רק לדיבר אחד: עוד שטח בסיני, עוד שטח בלבנון, עוד שטח מכל הבא ליד. שטח, שטח, שטח — כאילו השטח הוא ריק מאדם.

גאולה כהן (התחיה):

ארץ-ישראל, ארץ-ישראל, ארץ-ישראל.

שר החוץ ש' פרס:

איזו ארץ-ישראל? האם לבנון היא ארץ-ישראל? ומרדע ויתרת על עבר הירדן? את וחברך יוכל נאמן, וחברך לשעבר רפאל איתן, רצייתם התנחלויות בלבנון. רק עוד זה היה דרוש לנו... החזון הגדול של התחיה — התנחלויות בלבנון; החזון הגדול של התחיה — התנחלויות בסיני; החזון הגדול של התחיה — ישראל בודדת, ללא שלום. ואת תכתבי את המדיניות למוסקבה.

גאולה כהן (התחיה):

— — —

שר החוץ ש' פרס:

הפעם הזאת עליה על דרך של חוסר אמת טוטלית. האם שמעת אותי אי-פעם פונה לגררים ואומר שצריך להציל את ישראל מידי עצמה? האם אני אמרתי אי-פעם שצריך לכפות על ישראל ועידה? — — —

גאולה כהן (התחיה):

עשית את זה.

אני יודעת, מר פרס, שאתה תעלה לכאן ותגיד: מה? מתי? איפה? איך? בוא תעבוד על הדברים לאורך כל הדרך, תעשה רגע אחד חושבים, לא רק חשכון, ותראה אם אין כאן נטייה, מסוכנת על פניה, לכפות עלינו גורמים זרים. כבר השתחררנו מהגורמים הזרים, שילמנו בשביל זה.

אדוני היושב-ראש, אמרתי שהפעם לא אכנס באופן מהותי לתוכנם של דברים, אבל אני חושבת — וזו המסקנה שלי — שאסור לך, אדוני ממלא-מקום ראש הממשלה, לעשות עוד הבחירות הבאות מהלך כלשהו בנושא קידום הוועידה הבין-לאומית. הנה ארטרטו הכחירות. לך בבקשה מבית לבית, מעיר לעיר, משכונה לשכונה, תשכנע את הבוחר הישראלי לבחור בוועידה בין-לאומית, לבחור באידיאולוגיה שלך, במצע של המערך. לך אל הבוחר הישראלי, אל תלך, ואל תשלח שליחים, מאחורי גבו של הכומר — בזלזול, בצפצוף למעשה על הבוחר הישראלי — כדי להביא עלינו שוב לחצים ולהזמין את הלוחצים הזרים שיקבעו בשבילנו את גורלנו. זה לא. עד כאן.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחברת הכנסת גאולה כהן, אני מתכבד להזמין את כבוד ממלא-מקום ראש הממשלה ושר החוץ.

שר החוץ ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא האמנתי למשמע אוזני — עלחה כאן חברת הכנסת גאולה כהן, מצצה דברים מרמיונה, מאצבעותיה, ללא כל יסוד, ואחר-כך ערכה ויכוח נוקב עם מה שנרמזה לה כמציאות — ואגב, לא בפעם הראשונה, לי לא ידוע, שאמרתי באיזה מקום שצריך להציל את ישראל מעצמה, או שפניתי למישהו שייכפה עלינו ועידה. אלה תרדשות. אבל זה לא מקרה, מפני שחברת הכנסת גאולה כהן רוצה להמיס את תקוות השלום לישראל. כל מה שקשור בשלום גורם לה דפיקות לב, כאב לב, כאב לשון, כפל לשון.

מה את בעצם רוצה, חברת הכנסת גאולה כהן? בעצם, כשאני בודק כל מה שאת עושה ואומרת, הייתי יכול להגיד כאותה דרך: את רוצה לכפות על ישראל אי-שלום. את מזמינה כל מי שמתנגד לשלום להתייצב לימינך. כאב לך הלב בעניין השלום עם מצרים, כאב לך מאור, כאב לך הלב בעניין יציאת צה"ל מלבנון. לא כואב לך הלב על המחיר שאנחנו משלמים בעד אי-שלום?

גאולה כהן (התחיה):

כואב לי הלב — — —

שר החוץ ש' פרס:

נו, ומה את מציעה?

גאולה כהן (התחיה):

אני נגד מלחמה, אבל אתה מקרב מלחמה.

שר החוץ ש' פרס:

עוד לא ראיתי, תאמיני לי, עוד לא ראיתי אשה כזאת, שכל מעייניה במניעת יציאה ממעגל האי-שלום. מרדע? את רציית שנישאר במלחמה עם מצרים, שנישאר במלחמה בלבנון, שנישאר עכשיו במצב של אי-שלום, אין לך שום דבר אחר להגיד לעם היהודי? זו התחיה? זו תחיה, או זה ההיפך מתחיה?

כל הרעיון שלך בנוי, תסלחי לי, על אי-אמת פוליטית. אינני אומר שזו אי-אמת אישית, אינני מתווכח אתך באופן אישי. את אומרת: סין תבוא לוועידה בין-לאומית. בסדר, שלא תבוא. ואם סין מספקת טילים לארצות ערב, זה לא כואב לך?

ובמה שנוגע לביטחון — אנחנו דאגנו לו ודואגים לו לא פחות ממך. ותדומתנו לביטחון אינה טעונה אישור של התחיה.

ולגבי ההתנחלויות — מה שהזדהנו מפניו אכן קרה. האם ההתנחלויות באזורים צפופי אוכלוסין ערכים מוסיפות לנו ביטחון, או שהן מחייבות את מערכת הביטחון לספק להן ביטחון?

גאולה כהן (התחיה):

בשביל מה יש שר ביטחון אם לא בשביל לשמור על הכיטחון?

שר החוץ ש' פרס:

אינני יודע בשביל מה, אבל די סיכנתם את העניין, ללא צורך.

גאולה כהן (התחיה):

כך אומרים הלא-ציונים גם בברוקלין.

שר החוץ ש' פרס:

אני מציע לחברת הכנסת גאולה כהן — גם משום שהזמן הוא של ערב בחירות — לדיוק בדבריה, לשנות את דרכיה, ולראות באופק גם תקווה לשלום.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להסיר את ההצעה מעל סדר-היום.

היוזם ש' הלל:

תודה. חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: האחת — לקיים דיון במליאה, השנייה — להסיר את הנושא מעל סדר-היום.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — מינוט

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

של הכנסת נחקלה.

2. הצעה לסדר-היום

בתי-החולים הפסיכיאטריים

היוזם ש' הלל:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 7558 בנושא: בתי-החולים הפסיכיאטריים. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לאחרונה התפרסמו ידיעות, והיום הן שוב חזרו על עצמן, שאנחנו עלולים לעמוד בעתיד הלא-רחוק בפני מחזות זועה שהיינו עדים להם לפני זמן מסוים, כאשר עינינו ראו מעל מסך הטלוויזיה את פינויים של 60 חולים סיעודיים מבתי-החולים הסיעודיים הפרטיים. אנחנו עלולים לראות מחזות דומים אם אומנם יממשו בעלי בתי-החולים הפרטיים לחולי נפש את איומם ויעשו כמעשה הזה ב-1 ביולי שנה זו.

קודם כול, אני רוצה לומר כמה דברים על הסכסוך הספציפי הקונקרטי הזה. בעלי בתי-החולים הפרטיים טוענים, כי אומנם הם חתמו בפברואר של השנה שחלפה על הסכם או

על זיכרון דברים עם משרד הבריאות ומשרד האוצר, וקבעו שם את התעריפים ליום אשפוז — במוצק 32 שקלים כמחירים של היום, כאשר דרגת המינימום היא 26 שקלים ודרגת המקסימום היא 42 שקלים. והנה, מסתבר להם שההסכם הזה איננו עומד במבחן המציאות, משום שהעלויות גבוהות הרבה יותר, ואנחנו יודעים שגם במשרד הבריאות לא כופרים לחלוטין בטיעון הזה, מכינים שיש בו מידה מסוימת של צדק, אך לא מוכנים להיענות למלוא התביעה של מנהלי בתי-החולים. כדרכו של מיקות, הם מדברים על תביעות גדולות בהרבה מאלה שהמשרד היה מוכן להיענות להן.

היתה פרשה דומה אשר לבתי-החולים הסיעודיים הפרטיים, והיה ויכוח על עלויות. נקבע בדרך — חבר הכנסת לשעבר יחזקאל פלומין. הוא העלה בבדיקתו את אשר העלה, ופסק מה שפסק, ואני מבין שמוכרחים להתחשב בבדיקה הזאת של מר פלומין. אחת מן השתיים — אני מדבר עכשיו על הסכסוך הספציפי, כדי למנוע את הקטסטרופה: או שצריך לקבל את תביעותיו של מר פלומין, לפחות כבסיס להתרינו

לבתי-החולים הציבוריים או הממלכתיים: אלה שיש גרעין כלשהו להיאחז בו למטרת שיקום, ייקלטו אולי במסגרות הקהילתיות וישוקמו. התוצאות היו חד-משמעיות לחלוטין: 5% בלבד מאלה שהשתחררו מבתי-החולים הפרטיים שנסגרו הגיעו לידי שיקום במסגרת הקהילה ולא חזרו לבתי-החולים. יותר מכך: כאשר הם עברו את המסלול של בתי-החולים הממשלתיים, הגיע השיעור שלהם ל-14%.

לכן אני אומר: מוכרחת להיות כאן מדיניות שיטתית של צמצום מספר בתי-החולים הפרטיים לחולי נפש. אבל, גברתי שרת הבריות, כל עוד הם קיימים, אי-אפשר לבנות מראש על כך, שעלות האשפוז היומי בהם תהיה חצי, ולפעמים שליש, מעלות האשפוז בבתי-חולים מקבילים של קופת-חולים או בבתי-חולים ממשלתיים. לא יכול להיות דבר כזה, כי על-ידי קביעת העלות את קובעת בהכרח גם את הנורמה הנמוכה של הטיפול — יושבים שם בני אדם.

השאלה, איך אתה מגדיל את העלות ומבטיח שהתוספת לא תהיה רווח נוסף לשל מפעיל בית-החולים, אלא תיוחד לשיפור השירות בבתי-החולים — שאלה זו היא אכן שאלה רצינית, אבל זו השיטה שהתפתחה כאן בארץ. ואני מסכים לכך שצריך לצמצם את ממדיה ככל שניתן.

אני חוזר ופונה לשרת הבריות בבקשה לעשות הכול כדי שלא לתת נימוק, חירוק או עלה לעשיית מעשה בידי מנהלי בתי-החולים הפרטיים לחולי נפש. אל אלה צריך לפנות מכאן בתביעה חד-משמעית: יש למצות את כל דרכי המשא-ומתן ואת כל דרכי הביורוקרטיה, ולא להגיע נקודה הנוראה, של הפקרת החולים הללו, שמטבע מחלתם גם אינם שולטים בעצמם — לפעמים לא פיסית ולא נפשית. אין להפקיר אותם להפקרות. תודה רבה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מתכבד להזמין את כבוד שרת הבריות. לפי הנוכחות בכנסת, אפשר להקים — על משקל הפורום של ראשי הממשלה — את הפורום של שרי הבריות.

מרדכי גור (המערך):

אילו היינו יוצאים מזה בריאם, הייתי מסכים.

היו"ר ש' הלל:

בכל אופן, אתם עכשיו הרוב בכנסת, אתם יכולים להעביר כל החלטה שאתם רוצים בה. בבקשה, גברתי.

שרת הבריות ש' ארבל-אלמולזיל:

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, טוב עשה חבר הכנסת יאיר צבן שהעלה את הנושא מעל במת הכנסת, וקודם כול כדי להעמיד עובדות על דיוקן. לצערי הרב, לא כל מה שהתפרסם בעיתונות תואם את המציאות. אני לא באה להגיד שהכול לא תואם את המציאות. בכל אופן, דברים רבים מאוד לא היו מדויקים, ולכן גם באה תגובה של משרד הבריות והעמידה חלק מהדברים על דיוקם.

אני רוצה לומר לך, ויעיד על כך שר הבריות לשעבר, השר מוטה גור: מיום שנכנסתי למשרד הבריות, גם כסגנית השר, לקחתי על עצמי את הטיפול בתחום בתי-החולים הפסיכיאטריים. אני רוצה לומר לך, שגם אז הודעו עתי מהמחיר שניתן תמורת אשפוז בבתי-החולים הפסיכיאטריים הפרטיים: ולא רק כפרטיים, תאמין לי — גם בממשלתיים.

יאיר צבן (מפ"ם):

הודעו עת מהתעריף משום שהוא גבוה או משום שהוא נמוך?

גם בתחום הזה, מפני שיש הרבה מן המשותף — ויש שוני בין המוסדות האלה — או שצריך להסכים למינר בודק נייטרלי גם לעניין זה.

אני רוצה להציע לשרת הבריות שהממשלה, גם אם משרד האוצר לוחץ בכיוון זה, לא תתעקש על ועדה פריטטית, כי ועדה פריטטית היא במקרים כאלה מתכון לסחבת ולמריטת עצבים הדדית — ראינו את זה בפרשות דומות — ובסופו של דבר העניין מתפוצץ. אני מציע למנוע כל מצב של התערבות העניין הזה.

עם זאת אני רוצה לומר לממשלה, ואני אומר את זה דרך שרת הבריות, אבל דברי לא מכונים אליה: צריך, לדעתי, לנהל מדיניות שתביא לכך, שמחלות נפש לא יהיו אובייקט לרווחים, שלא יהיו בארץ מוסדות הבנויים על-פי העיקרון של רווח ומתפרנסים ממחלות נפש של בני אדם. כי יש לדברים דינמיקה. לפעמים הטבעת הכרוניות של המחלה בחולה היא אינטרס של רווח — תופס מיטה, שישאר, אני מרוויח עליה. אם המניע הוא רווח, יכולת השיקום מוגבלת מאוד. כאשר העניין בנוי על רווח, יש, למרות הפיקוח, דחף כמעט בלתי ניתן לריסון ולצמצום בהוצאות, ל"חיסכון". ובמציאות של הארץ קשה מאוד להביא לכך שיפתחו בתי-חולים פרטיים מהסוג הקיים בארצות-הברית, למשל: זאת אומרת, בתי-חולים לאוכלוסיות אקסלוסיביות, ברמה יפה וטובה.

אין זה מקרה — ואיני רוצה לטבוע תווית ולהדביק סטיגמה שלילית לכל בתי-החולים הפרטיים — שלחלק ניכר מבתי-החולים הפרטיים לחולי נפש יש, ובצדק, סטיגמה שלילית. רובם נמצאים במבנים לא תקינים, ומשרת בהם כוח אדם לא מתאים. אני מחזיק בידי סיכומי מחקר של מרים פופר ומיכאל רוב, ובהם נתונים מאוד לא סימפתיים. המחקר נערך אומנם בשנים 1979 — 1980, אבל היסוד לא השתנה. הם מדגישים כאן, שיש במערכת הפרטית הזאת דחפים קבועים לאשפוז מתמשך, למעשה לא-רצויה של החולה מבית-החולים. התוצאה היא, שהגיל הממוצע של המאושפדים בבתי-החולים הפרטיים האלה הוא בדרך כלל גבוה. אחר-כך יש טשטוש התחום בין בתי-חולים סיעודי לבין בתי-חולים פסיכיאטרי, וכשאחיה יכול אולי להשיג כבר הישג בתחום הפסיכיאטרי, קושר התחום הסיעודי את האדם למקום.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

בתי-חולים פסיכוגריאטריים.

יאיר צבן (מפ"ם):

נכון, יש מוסדות פסיכוגריאטריים.

במדיניות התקציבית של מדינת ישראל בנושא הבריות אי-אפשר לנהל מדיניות נכונה בתחום הרגיש הזה. הגענו לכך, שמי-2.45 מיליון ל-1,000, נפש בתחום הפסיכיאטרי ב-1974, ירדנו ל-1.77 מיליון ב-1986. הייתי שמח אילו ידעתי בביטחון, שהצמצום הזה במספר המיטות בבתי-החולים הפסיכיאטריים בכלל ובבתי-החולים הפסיכיאטריים הפרטיים במיוחד נובע בעיקר משיפור השירותים הקהילתיים, מטיפול-יוזם וכדומה. במציאות, התמונה לא כל כך פשוטה. איני רוצה לבטל את ההישגים, גברתי שרת הבריות, ובתחום הזה יש הישגים, אבל אין כאן כלים שלובים.

כדי שנכין במה מדובר: זה מחקר שנערך בעקבות סגירתם של כמה בתי-חולים פרטיים לחולי נפש, ובאמצעותו התברר דבר מעניין מאוד. ההנחה המוקדמת הייתה, שאם יסגרו את בתי-החולים הללו, ישימו במה אחת קץ לתהליך הכרוניות של המחלה. אמרו: אלה שהם ממש חולים כרוניים, ילכו

שלנו ולא עורכי־דין שלהם. אמרתי: כואו נשכ כפי שישבנו בעבר, ננהל שיחה חופשית, כידידים. כמי שמשתפים פעולה למען החולים. כפי שאמרתי, מעולם לא סירבתי לקבל שום גורם. הדלת חמיד פתוחה ויש רצון לשבת עם כל אחד כדי ללבן דברים, כדי לקדם עניינים, וכדי לשמוע את הטענות הקיימות.

במשרד הבריאות ישבו ויושבים עם נציגי המוסדות הפסיכיאטריים. ישבו ביום חמישי, ישבו מחר וימשיכו לשבת להגיע להידברות ולמצוא הכנה. הם באים כחברות

מרדכי גור (המעריך):

מה הם רוצים? — את זאת חבר הכנסת צבן לא אמר. מול

ה־32 — — —

שרת הבריאות ש' ארכליאלמזולינו:

תוספת של אחוזים רבים מאוד. הכפלת התעריף זה לשון המעטה.

מרדכי גור (המעריך):

עוד מעט — — —

שרת הבריאות ש' ארכליאלמזולינו:

בפגישה שהיתה עם המנכ"ל ישבו 20 איש עם עורכי־דין. כך אפשר לנהל משאומתן? אי־אפשר לנהל כך משאומתן. הוא הציע להקים ועדה פריטטית — תבחרו אתם אנשים שלכם, ומשרד הבריאות יבחר, שניים שניים, ישבו וילבנו את הדברים. עדיין לא קיבלנו תשובה על הצעה זו.

משרד הבריאות הביע נכונות לבדוק בדיקה מעמיקה את נושא השכר. המהווה 60% מהמחיר, תוך התייחסות לשאלת העיוותים, אם היו, אפילו בעת חתימת ההסכם. הם טוענים שהיו אז עיוותים. כן מוכן המשרד לפצות את המוסדות בגין תחתפוסה ולבדוק את מרכיב הפסיכוגריאטריה — אם יש משהו בטעון לגבי הגריאטריה, הרי בפסיכוגריאטריה יש אולי טעון שיכולה להיות לו השלכה מסוימת רק לגבי מוסדות המאשפזים חולים פסיכוגריאטריים — ואת כל המרכיבים כסל הקניית שעלו מעבר למדר. אולם, כאמור, הארגון דחה את כל ההצעות האלה על הסף.

חבר הכנסת צבן, יש 12 מוסדות פרטיים ברמות שונות. אנחנו רוצים לעשות הכול כדי להעלות את הרמה. עם זאת, אני רוצה לומר שלמשרד הבריאות יש מדיניות — עם הפנים אל הקהילה, פחות אשפוזים. אפילו אלה שהם חולים כרוניים, גם לגביהם אנחנו עושים הכול להעבירם להוסטלים כדי שיוכלו לתפקד בעצמם וכדי שלא ימשיכו להיות חולים כרוניים באותם בתי־חולים לחולי נפש. פיתחנו תוכניות למתן שירותים קהילתיים. האגודה לשיקום תעסוקתי קצרה הצלחה. אחת יכול לבקר בנחניה ולראות שם חולים שהיו בפרדסיה הרבה מאוד שנים. החולים האלה מובאים יום יום בבוקר ומוחזרים אחר כך לבתי־חולים. אנחנו הולכים ומרבים במרכזים כאלה של שיקום תעסוקתי. תבקר ביפו ותראה איזה מרכז לשיקום תעסוקתי לחולי נפש יש שם. גם במקומות אחרים אנחנו מקימים מוסדות כאלה. יש לנו תוכניות שאנחנו רוצים להרחיב אותן ולבסס אותן. בכל שנה יש צמצום במספר המיטות לחולי נפש. אנחנו לא הולכים להרחבה. שזה יהיה ברור.

מאחר שזאת התמונה — ככל שהתפוסה קטנה גם הרווח קטן. אנחנו רוצים ללכת בכיתה שלפיה בית־חולים שרמתו נמוכה — ויש מוסדות שרמתם טובה יותר — לא ימשיך להחזיק חולים. בית־חולים כזה יש לסגור, ואח החולים שהיו

שרת הבריאות ש' ארכליאלמזולינו:
הדועזתי מהתעריף הנמוך הניתן לאותם בתי־חולים וגם מהרמה.

אם אנחנו רוצים להחזיק במוסדות אלו במשך שנים חולים שנהפכו לחולים כרוניים — שם ביתם, שם הם חיים; הרי גם מבחינה אנושית — יש לחת להם תנאים טובים יותר.

נאבקנו אז עם משרד האוצר כדי להעלות את התעריף שניתן לבתי־החולים הפרטיים וגם להעלות את התקציב שהועמד לרשות בתי־החולים הממשלתיים.

כשביקרתי באחד מבתי־החולים וביררתי מה התעריף שהוא מקבל בעד יום אשפוז — לא יכולתי להאמין לתשובה שקיבלתי. מאז חלו הרבה מאוד שינויים. אנחנו הכרנו בצורך ובחשיבות שבתיקון העיוותים האלה. חלו שינויים גדולים.

כשהתנהל בשנה שעברה משאומתן, אנחנו תמכנו בגישה החיובית, שיש לשנות את הקיים בבתי־החולים הפרטיים הפסיכיאטריים. ב־23 במרץ 1987 נחתם הסכם על דעת שני הצדדים, וחתמו עליו נציגי המוסדות ונציגי משרד הבריאות.

איני יכולה לקשור את התנאים הקיימים ואת אלה הניתנים היום לבתי־החולים הגריאטריים עם אלה הניתנים לבתי־החולים הפסיכיאטריים. אלה שני דברים שונים, לא חל לגביהם כלל אחד בעבר, וגם היום לא יכול לחול עליהם כלל אחד. אלה שני דברים שונים.

בתי־החולים הפסיכיאטריים הפרטיים באו בדרישה מחודשת, אף־על־פי שיש הסכם חתום לשלוש שנים. הם חתמו על תנאים לשלוש שנים. הכול מתעדכן. התשלום מתעדכן בהתאם לעליית המדר. חלו שינויים מאז השנה שעברה עד לתעריף האחרון שחתמנו עליו. כידוע לכם, לא רק שרת הבריאות חותמת על העלאת תעריף או על עדכון. גם שר האוצר חותם. יש שני שרים שהם מוסמכים לאשר העלאת תעריף גם בתחום הזה. הוויכוח בין משרד הבריאות לבין משרד האוצר לא נעלם מכאן. לא משרד הבריאות קובע לבדו מה נותנים ומהו המחיר. לעניין הזה צריך להשיג גם את הסכמתו של משרד האוצר.

אנחנו לא שללנו על הסף — אף שנחתם הסכם — את התביעה של המוסדות הפסיכיאטריים להיכנס אתם למשאומתן על תביעותיהם. ישבו אתם כמה פעמים. אף אני נענית ונפגשתי אתם. הדלת שלי פתוחה חמיד לפניהם בכל עת שהם רוצים להיפגש. אבל כשהם באו אלי עם סוללה של עורכי־דין, אמרתי להם: חברים יקרים, אני מוכנה לשבת אתכם כחברים, כמי שנמצאים עמי בקשר במשך שנים, יש הבנה, יש הידברות. אני לא מוכנה לשבת עם עורכי־דין, כי אינני באה לנהל עכשיו משאומתן. לזה יש צוותים במשרד הבריאות, והם מוסמכים לנהל אתכם משאומתן. הם ישבו אתכם כדי לנהל משאומתן. נציגי המוסדות נפגעו. אני מצטערת על כך. לא ידעתי שהם באים אלי מלווים בעורכי־דין, ולא הייתי מוכנה לקבל אותם לשיחה עם עורכי־דין. הם אינם צריכים עורכי־דין. בשביל לנהל משאומתן עם משרד הבריאות אין צורך בעורכי־דין. האם נתחיל מעכשיו לנהל את חיינו על־פי עורכי־דין? שר שצריך לשבת עם עורכי־דין של ארגון כלשהו, יאלץ לשקול כל מלה שהוא אומר.

יאיר צבן (פר"ם):

ואם שר יושב עם יועץ משפטי שלו?

שרת הבריאות ש' ארכליאלמזולינו:

זה דבר אחר. באותה פגישה לא רציתי לא יועץ משפטי

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
זיכרון דברים כללי אינו אומר דבר.
אני רוחה מכול וכול — — —

מרדכי גור (המערך):
למה אתה חותר? — — —

יאיר צבן (מפ"ם):
הם יודעים שבחץ האוצר נקבעות עלויות לא מתקבלות
על הרעת, ומשרד הבריאות נאלץ להגן על עמדות שהוא עצמו
אינו מאמין בהן.

מרדכי גור (המערך):
— — —

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
חבר הכנסת יאיר צבן, איננו מגינים על עמדות.

יאיר צבן (מפ"ם):
הרשה לי לעשות ספקולציה. היא לא תחבע אותי על
הוצאת דיבה.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
חבר הכנסת יאיר צבן, האמן לי, בנושא הזה יש ויכוח
בינינו לבין האוצר במשך כל השנים. אנחנו רוצים להיטיב.
אנחנו רוצים לשפר. אני אומרת לך, שיש בהחלט מקום
לשיפורים. לא הסתרחי זאת מעולם ואינני מסתירה זאת עכשיו.
יש מקום לשיפורים, ולא אחת התווכחתי עם חברי ועם אנשי
האוצר על כך שלא ניתן להחזיק חולה בתשלום של 27 שקלים
ליום. זה קשה, אלא אם מחזיקים אותו כתנאים ירודים. אנחנו
חייבים לשפר את השירותים, חייבים לשפר את הרמה. אנחנו
מוכנים לשבת אתם. איננו זקוקים לכך שיחזקאל פלומין ועוד
מישהו ישבו ויבדקו, כי הבעיה כאן פחות מורכבת ומסובכת.
היא פחות מורכבת, הדברים ברורים וידועים, ואנחנו מוכנים
לבחון יחד עם בעלי המוסדות אלמנטים מספר שיש להביאם
בחשבון, אבל אינני מקבלת, בשום פנים ואופן, את שיטת
האימים. כשהמוסדות הגריאטריים איימו גם הם בשנה
שעברה שיוציאו את הזקנים, כפי שעשו זאת לפני שלוש שנים
— נערכנו, הוקם מטה חירום. הודענו לכל מוסד שרצה לפנות
חולים קשישים, שאנחנו מוכנים לקבל את הקשישים, ובלבד
שהם ישבו אתנו כדי לקבוע דרך להעברת החולים בצורה
מכובדת. בלי שייגרם להם נזק.

גם עכשיו אומרת אני לחברי ולידידי בבתי-החולים
הפסיכיאטריים: לא בדרך של אימים. כואו נשכ, ישבו אתכם
סביב שולחן הדיונים וימצו את המקסימום כדי לשפר את
התשלום ולשפר את השירות, אבל, אם אתם תעמדו באיום
שלכם, ננקוט את האמצעים שיעמדו לרשותנו. נהיה מוכנים
בהחלט להעביר חולים, אבל מוסד שרוצה לסגור את שערי, או
לפנות חולים, חייב לשבת אתנו בתוך תקופה מסוימת כדי
לקבוע הסדרים מתקבלים על הרעת להעברת חולים, ויש לנו
לאן להעביר אותם — יש לנו בתי-החולים בטירת-הכרמל,
הפנוי עדיין ב-50% והוא בית-חולים חדש, ויש לנו
בית-החולים בבאר-שבע, שגם הוא פנוי ב-50%, וניתן לקלוט
חולים גם במקומות אחרים.

לכן אני מציעה להם שלא לנקוט שיטה של אימים ושל
פינוי חולים. לא על גבם של החולים האלה צריך לנהל
משא-ומתן לשיפור תנאים. לשיפור התעריף והתשלום, אני
קוראת להם לדחול מהאימים האלה, להמשיך לשבת עם
משרד הבריאות ועם האוצר, להגיע להבנה לגבי התקופה הזאת

בו יש לפזר במוסדות טובים יותר. אם כך ייעשה, אזי
בבתי-החולים הטובים יותר תהיה תפוסה של 100%, והם יוכלו
להמשיך ולהתקיים בלי להפסיד כפי שהם מפסידים היום —
כך לטענתם. אינני יודעת אם הם מפסידים, אבל אין להם
כנראה רווחים מספיקים.

יאיר צבן (מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, יש לי שאלה.

היו"ר ש' הלל:
בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):
האם יש היום תור ממתנים לאשפוז בבתי-חולים לחולי
נפש?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
לא. מספר המיטות הולך ומצטמצם.

יאיר צבן (מפ"ם):
באזורים שונים.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
אין. היום ממוצע האשפוז הוא אולי שישה שבועות,
חודשיים. מאשפוזים ומוציאים לקהילה. שיטת האשפוז הכרוני
— אבד עליה כלל. אלה שכבר מאושפזים משנות ה-50 וה-60
— אין מנוס אלא להמשיך ולהחזיק אותם, אבל גם אותם
רוצים אנו להוציא קצת לשיקום תעסוקתי ואולי גם להוסטלים.
האיום של מנהלי בתי-החולים — — —

אליעזר שוסטק (הליכוד):
כמה חולים עוד נמצאים בבתי-החולים הפרטיים?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
יש 2,728 חולים. יש 2,967 מיטות. התפוסה הממוצעת
היא של 92%.

יאיר צבן (מפ"ם):
כמה?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
התפוסה הכללית היא של כ-92%.

לאחרונה, רצינו לסגור בית-חולים מסוים שבו 130 מיטות
ולהעביר את החולים לבתי-חולים פרטיים שבהם אין תפוסה
של 100%. בינתיים הארגון לא מסכים לזה, הוא מתקומם
ומציע הצעות כאלה ואחרות שאין להן שום אחיזה במציאות.

לכן פניתי לחברים, ובמיוחד לידידנו רפי תדמור העומד
בראש הארגון שלהם. כידוע לכם, יש הסכם נפרד עם כל
בית-חולים. זה צריך להיות ברור, אין הסכם קולקטיבי. אומנם
קיים הארגון, אבל משרד הבריאות נמנע כל השנים מליצור
מצב של קרטל שבו ארגון אחד מייצג את כולם וחותם על
הסכם קולקטיבי. עם כל מוסד נחתם הסכם נפרד, בינו לבין
משרד הבריאות.

יאיר צבן (מפ"ם):
יש, בכל זאת, איזו הבנה כללית.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמזלינו:
יש, אבל לא במובן של הסכם קולקטיבי, בהחלט לא. לזה
התנגד היועץ המשפטי בשעתו, וכך אנחנו ממשיכים לנהוג.

יאיר צבן (מפ"ם):
זיכרון הדברים מפברואר אינו מתייחס לכלל בתי-החולים
הפרטיים?

שרת הבראות ש' ארכלי-אלמזלינו:
אני מודיעה לך, שעשינו ואנחנו עושים כמיטב יכולתנו
להמשיך בהידברות ובהכנה.

יאיר צבן (מפ"ס):
אני מציע שנעביר זאת לוועדה, ונתאם שהדיון בוועדה
יהיה רק כהתאם לנסיבות, לא כמצוות אנשים מלומדה.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

היור' ד' בן-מאיר:
המלצת היושב-ראש היא, שחשפתך בדברי השרה.

יאיר צבן (מפ"ס):
אני מסתפק בדברי השרה.

היור' ד' בן-מאיר:
תודה רבה.

שרת הבראות ש' ארכלי-אלמזלינו:
תודה רבה לך.

ח. לימודי מדעים מדויקים בבתי-הספר *

היור' ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת תופיק טובי, אני חושב שאתה אמרת דברים
נכוחים מאוד, ואני מקווה שהם נרשמו בפרוטוקול. אני מבקש
מסגנית מזכיר הכנסת להעביר את ההערה הזאת ללשכתו של
שר החינוך והתרבות וכן ללשכתו של מזכיר הממשלה וללשכת
השר חיים קורפו, המשמש מקשר בין הממשלה לבין הכנסת.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בין התחבורה לבין המדעים המדויקים.

היור' ד' בן-מאיר:
כן, חבר הכנסת ביטון, אבל הוא המקשר בישיבות
הנשיאות בין הממשלה לבין הכנסת, ולכן חובה גם עליו לדעת
הדברים. שלושת האנשים האלה, טוב שיקבלו את ההערה
הזאת של חבר הכנסת תופיק טובי, שהיא באמת הערה לגופו
של עניין. בבקשה, חבר הכנסת צבן.

יאיר צבן (מפ"ס):
חבר הכנסת אולמרט, לא כדאי לך לצאת מן האולם, כי
מתקיים כאן דיון מרחק.

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת תופיק טובי חסך ממני את
המשפטים שרציתי לומר. אני רציתי לשאול את אדוני
היושב-ראש, שמא שר החינוך מתמהמה והוא אמור להיכנס כל
רגע. במקרה כזה היינו מחליפים כמה מלים בענייני דיומא, עד
שהזמן היה עובר והוא היה נכנס. אבל מברוך אני מבין שלא זו
בלבד שהשר נבון לא יהיה, אפילו — אוי לאחזניים שכך
שומעות — לא יהיה כאן השר קורפו, שאנחנו רגילים אליו
כמייצג, כפרסוניפיקציה של הממשלה על שני חלקיה, גם של
הליכוד וגם של המערך. במצב הזה פשוט ניטל הדיבר מפי.

אדוני היושב-ראש, אני חושב שיהיה זה דבר מאוד לא
מדעי ומאוד לא מדויק לדון במדעים המדויקים בלי נוכחותו
הנכונה של השר נבון. אני מבקש מאוד, שנמצא זמן אחר לדיון
הזה.

אני רוצה להרגיע את היושב-ראש, אנחנו לא יוצרים שום
בעיה בסדר-היום של הכנסת. היות שהסיכוב הראשון של

ולמצות את המקסימום כדי שהרמה תעלה, כדי שהם יבואו על
סיפוקם וכדי שלא נצטרך לזעזע את החולים ולגרום להם נזק.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את ההצעה של חבר
הכנסת יאיר צבן — — —

אליעזר שוסטק (הליכוד):

אולי הוא יסתפק בהודעה שלך?

שרת הבראות ש' ארכלי-אלמזלינו:
חבר הכנסת צבן, אתה מסתפק בהודעה? אם אתה מסתפק
כה, אני אודה לך.

יאיר צבן (מפ"ס):

השאלה היא מה יהיה ב"ו ביולי.

היור' ד' בן-מאיר:

תגיש עוד הצעה דחופה לסדר-היום.

יאיר צבן (מפ"ס):

יאמרו אז שאני ויתרתי.

היור' ד' בן-מאיר:

לא, לא.

היור' ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים עכשיו לסעיף הבא בסדר-היום: לימודי
מדעים מדויקים בבתי-הספר. בבקשה, חבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גברתי שרת הבראות,
אדוני שר הבראות לשעבר, — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה הנושא, אדוני היושב-ראש?

היור' ד' בן-מאיר:

לימודי מדעים מדויקים בבתי-הספר.

יאיר צבן (מפ"ס):

הנושא מאוד מדויק, מאוד מדעי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אפשר להעיר הערה לסדר?

היור' ד' בן-מאיר:

כן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כשהכנסת מחליטה לקיים דיון על נושא מסוים — — —

יאיר צבן (מפ"ס):

כן, איפה השר?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני חושב שאיי-כבוד הוא לכנסת, להחלטותיה ולדיוניה,
כאשר היא מחליטה לקיים דיון על נושא מסוים, קונקרטי,
הנוגע לחיי הציבור, ואיש מחברי הממשלה איננו נוכח — לא
שר החינוך, לא נציגו ולא פקידיו. כאשר דנים בוועדה בנושא
שהכנסת מעבירה — מתייחסים לעניין כיתר כבוד וכאן, בדיון
בכנסת — כל הכבוד, האולם ריק ואין לדיון שום משמעות. מה
זה? לאן הגענו?

אני מציע שלא לקיים את הדיון אלא להזמין את השר
להיות נוכח בדיון הזה.

עודדתי את קיום הדיון במליאה כיוון שסברתי שנהנו לנו דיון בנושא הפרוואי כביכול של החינוך הטכנולוגי. אנחנו חייבים לנהל את הדיון ברמה הלאומית. לא די בהתרכזות בקטע זה או אחר, צריך לראות את התמונה כולה.

אני אומר זאת על אף העובדה, שאת הצעתי לסדר-היום בנושא החינוך הטכנולוגי העליתי ב-18 בנובמבר 1987, דהיינו לפני שמונה חודשים, אגב נושא ספציפי: מצב ספרי הלימוד המשרתים את התלמידים במתמטיקה, בפיסיקה ובכימיה.

טבעי הדבר, שהדיון במליאה ירחיב את הנושא בצורה המשמעותית ביותר. מדיון על הספרים, שהם בסיס הלימוד, עלינו להגיע לחוכן הלימודים. נשאל את עצמנו: האם התוכן מותאם לצורכי הזמן, להתפתחות המוצאת בתחום המדעים? שאלות נוספות: מה מלמדים ומי המלמדים? האם הטובים ביותר הולכים להוראה? מה הם ההישגים שלהם? האם בהישגים אנחנו משיגים את המקסימום, או שמא ניתן להשיג יותר? כיצד מלמדים, האם רק מספרים או גם במעבדות? מה מצב המעבדות? האם הן מתאימות לצורכי הזמן והמקום, או שמא קיימות המעבדות כדי לצאת ידי חובה, אולי אלה מעבדות משנות ה-20 ומשנות ה-30?

ומכאן לבעיית הקיצוצים. מה יועילו הדיבורים, אם קיצצנו את לימודי המקצועות המדויקים ב-7% ואת הלימודים בחיבורים הביניים ב-20%, וזאת לפי ההודעה של שר החינוך והתרכות? מה הם התמריצים שאנחנו מספקים לבוגרים? כיצד אנחנו משלמים למורים, לבוגרי הלימודים הטכנולוגיים? כיצד אנחנו דואגים לרמת המורים? מה עתיד הבוגרים במשק הישראלי?

בדיון הזה איננו יכולים להתעלם מעובדה מזעזעת: עם היורדים מן הארץ נמנים 12,000 מהנדסים. אנו מכשירים מהנדסים, רופאים ובעלי מקצועות נוספים בשביל אחרים — בשביל חוץ-לארץ. זו צורה חדשה של יהדות השליחות, מיסיון יודנטים, ולא רק בתחום העיוני; אנחנו ממלאים שליחות עולמית בכך שאנחנו מספקים לעולם הגדול אנשי מדע — מהנדסים, רופאים. זה מביא אותנו לשאלה הנוספת: מה המצב בתחום ייבוש המוחות, ה"brain drain"? ייבושנו את האמצעים למימון המחקר, והתוצאה היא בצורת תמורה, המתבטאת בכריחת מוחות המונים. במקום לשרת בישראל, משרתים מוחות אלה ארונים זרים, ומפעלים בעולם כולו מתעשרים באמצעות יכולתו של המוח היהודי והישראלי.

שאלה נוספת: היכן לחנך? באילו מסגרות? האם רק בבתי-ספר? כחוגים מקצועיים מתנהל הוריהם האם דרושים קולגים, מכללות טכנולוגיות, או שעלינו להפנות את בוגרי בתי-הספר לאוניברסיטאות בלבד. צר לי ששר החינוך איננו, כי שאלתי מופנית אליו: אדוני שר החינוך והתרכות, הנערך מהדיון הזה, מה עמדתך בנושא? לי נדמה שמחשבת הגיון, הדיוורספיקציה, מחייבת לספק מקומות לימוד והשתלמות לחלשים במכללות, אבל גם לחזקים יותר, למוכשרים יותר — באוניברסיטאות. אסור לבזבז שום גרגר של פוטנציאל מדעי ולימודי.

במצב חמור זה, מנין יבוא עוזי? מנין תבוא עזרתנו? עלינו להגיע להסכמה ולהכריז על מצב חירום בתחום החינוך. מצב חירום בחינוך, מה פירושו? פירושו הוא שאסור לנגוע בחינוך. יש להפסיק בקיצוצים ויש להחזיר את שעות ההוראה למדעים המדויקים לקדמותן. כאשר ירדה עלינו אינתיפאדה מצאנו את הכסף לכיסוי ההוצאות הישירות והעקיפות. באותה מידה

הבחירות במרכז תנועת החרות יתקיים ב-29 כחורש, והסיכוב השני יתקיים, דומני, רק ב-7 ביולי — הרי עד 7 ביולי נמצאת הכנסת כל הזמן בתרגילי נופש, בעיסוקים לשעות הפנאי. החורים קיימים, מחפשים רק פקקים כדי לסתום אותם; נסתום אותם שוב בנושא המדעים המדויקים.

אני מבקש מאוד, במסגרת ההצעה לסדר-היום מעל הדוכן — אתה כבר תמצא לפי איזה סעיף זה בתקנון — שאנחנו נדחה את הדיון הגורלי הזה להזדמנות נאותה יותר, מה גם שחברי הכנסת של חד"ש לא נתנו ליושב-ראש הכנסת, שהם יישארו עד תום דברי, תורה.

היור"ר ד' בן-מאיר:

אני מצטער, אני לא יכול לקבל את הצעתך-בקשתך. אני אומר גם לך, חבר הכנסת תופיק טובי: מחר יפתח שר החינוך והתרכות את הדיון בענייני משרדו, וכיוון שכולכם תהיו רשומים לרשות הדיבור, אני מציע שאולי תעלו מחר את המחאה הזאת.

יאר צבן (מפ"ם):

יכול להיות, שהוא פשוט מכין עכשיו את הנואם שלו למחר, וצריך להתחשב בו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אולי נשלב את הדיון הזה עם הדיון מחר?

היור"ר ד' בן-מאיר:

רבותי, אני לא יכול לשנות את סדר-היום. החורים והחללים בסדר-היום של הכנסת ידועים גם ליושב-ראש ולסגנים, ואין לנו דרך אחרת אלא לקיים את הדיון. אתה יכול לוותר, אם אתה רוצה בכך.

יאר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, אני מוותר. זה לא רציני. תורה רבה.

היור"ר ד' בן-מאיר:

הדיון לא יתקיים, אבל הנושא הועלה.

יאר צבן (מפ"ם):

הנושא הועלה באופן יוצא מן הכלל.

היור"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת ארצי, אתה רוצה להתייחס לנושא? בבקשה.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

אינני מצפה שמצב ההשתתפות יוטב בשכונות הבאים.

היור"ר ד' בן-מאיר:

בבקשה, חבר הכנסת ארצי. אם משהו מחברי הכנסת רוצה להירשם לרשות הדיבור — זאת ההזדמנות לכך.

יצחק ארצי (שינוי — תנועת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, במשך ארבע השנים שאני יושב בבית הזה התרגלתי לכך שדיונים חשובים ודיונים חשובים פחות מתנהלים בהיעדרם של השרים הנוגעים בדבר ובהיעדרם של חברי הכנסת. נדמה לי, שאין בדבר היום חידוש מרשי. אחרי המתנה של שמונה חודשים, משהגיעה השעה להעלות את הנושא, אני רוצה, כמובן, להעלותו על סדר-היום המעשי. לא רק על סדר-היום ההיסטורי, אבל יקרה מה שיקרה — מחר נירשם מחדש, כל אחד לפי תורו והיכולת, ומי שירצה, יעלה את הנושא מחדש.

אני ארשם מחר לרשות הדיבור, ואולי אחזור כמחאה על הדברים שאומר היום. היום אני מעלה אותם במסגרת הדיון במליאה על גורול של החינוך הטכנולוגי.

יודעים אפילו מה זה "שמע ישראל". מה זה "שמע ישראל השם אלוקינו השם אחד", יסוד היסודות של האמונה היהודית, יסוד היסודות של אמונה זו אשר הובילה אותנו מאז היותנו לעם, ואשר רכבות רכבות הקריבו נפשם כשהמלים "שמע ישראל השם אלוקינו השם אחד" על שפתותיהם?

האם אנחנו יכולים להיות שקטים כאשר משרשים את כל יסודות האמונה בחינוך, ועושים זאת במדע מדויק מאוד — משרשים את העקרונות הקדושים, מערטלים את הנורע, את זה עושים, לצערנו הגדול, בדייקנות רבה, אבל אני רוצה להגיד לכם דבר שקומם אותי, ובעצם הגשתי עליו היום שאילתא לשר החינוך. כוונתי היא למה שפורסם, שבבית-הספר "יור-מרכס", כאן בירושלים, לא פחות ולא יותר, צוירו ציורי נאצה אנטי-יהודיים ואנטי-חרדיים, עיטרו את כותלי בית-הספר החיכוך הזה על-שם "יור-מרכס" בירושלים צוירים אשר צוירו על-ידי תלמידי החוגים לאמנות — זו גם אמנות — ונראו בהם יהודים דתיים טובעים בים, לא פחות ולא יותר, כשם שנאצר בשעתו רצה להוכיח כיום קום המדינה עד כמה גדול יהיה ניצחוננו והכין בול שבו נראו יהודים נזרקים לים, וברוך השם שזה לא עלה בידו ועם ישראל חי ועם ישראל יחיה, אותו דבר גם תלמידי החוגים לאמנות בבית-הספר "יור-מרכס" רוצים לציר, ולהחזיר לתודעה שהיהודים הדתיים כבר טובעים בים וחלקי זקנים ולבוש מסורתי צפים ומפרפרים במים. זאת ועוד, יכול להיות לפעמים שיש בבית-ספר זה או זה תלמידים שמאלנים, מעורטלים מכל ערכיו הקדושים, אבל המחנכת, המנהלת, היא ודאי יותר עירנית לדעת את אשר לפניה והיא מורה להסיר את הציורים האלה, אבל לא כאן, המנהלת אמרה שאי-אפשר להסיר את זה, מטעמי חופש הדיבור.

רבותי, נעשה לעצמנו חשבון הנפש, ללא כל ספק, ההא לנו מחר הזדמנות לדבר על נושא החינוך בית הרכה, אבל ראיתי כחובתי להגיד ולהוכיח, כדי שהדברים יהיו רשומים בפרוטוקול הכנסת, כדי שחדעו עד היכן הגעתם, לאן הגעתם, ולא לחינם הגענו למצב שכזה, שקם נוער אשר לא ידע לא את אבותיו ולא את אבות אבותיו, ולא יודע כבר את ארצו ובורח מארצו, זו תוצאה של חינוך, רבותי, נעשה לעצמנו חשבון הנפש, כי אם לא נעשה חשבון הנפש עכשיו, מי יודע אם זה לא יהיה מאוחר.

הי"ד ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חברי הכנסת, לא הוגשו הצעות סיכום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, למה לא קראת אותי?

הי"ד ד' בן-מאיר:

כיוון שלא נרשמת, אני אתן לך רשות הדיבור בחפץ לב, בבקשה. אבל שמך לא מופיע.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני רשום.

הי"ד ד' בן-מאיר:

לא. אני מצטער, רשום סיעת חד"ש, אבל לא רשום שם. לא נרשמת. אבל כפי שאני אומר, בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מתוך מחאה, אדוני היושב-ראש, על צורת ניהול הדיון, אני לא אדבר, התכונתני והייתי רשום.

עלינו למצוא את 30 מיליון הדולר הנחוצים לחינוך החינוך הטכנולוגי והמחקרי.

הוועד הפועל הצינו מתכנס היום בירושלים. הוועד הפועל הצינו הוא ריכוז של יהודים מהתפוצות אשר מטרתם היא סיוע ללא תנאי לישראל. עלינו, אדוני היושב-ראש, עליך, אדוני השר שאינך כאן, ללכת אליהם ולהציג בפניהם את הטרגדיה של החינוך הטכנולוגי, את המשמעות של הקיצוץ ב-20% את המשמעות של בריחת המדענים שאינם חוזרים כיוון שאין להם מה לעשות בארץ. גזכר הסוכנות החדש הוא אחד מתוכנו, חבר כנסת המכהן עדיין בכנסת אף כי הוא עסוק במקום אחר. עד לפני חודש ימים הוא חי בבית זה את כל הכאבים ואת כל הבעיות המעסיקות אותו. בתפקידו החדש עליו להיות דובר המצוקה בחינוך בבתי-הספר התיכוניים ובמוסדות להשכלה גבוהה, ובייחוד להיות הדובר של החינוך הטכנולוגי. עליו להיות יוזם השינויים בסדר העדיפויות שיעניקו לחינוך בארץ את המשאבים הדרושים כדי להציל כרגע האחרון את העליזות האיתותיות של ישראל, בטרם יהיה מאוחר מדי.

ברצוני להצביע על תחום נוסף אשר טרם מיצינו אותו: שיתוף הפעולה עם המפעלים התעשייתיים הגדולים ועם הקונצרנים. על מפעלים אלה ללמוד מזה"ל, המכין לעצמו בעוד מועד עתודה של טכנאי חיל-האוויר. הוא מכין לעצמו את אנשי הציוד המכני והאלקטרוני בבתי-ספר משלו. עלינו להקים ליד המפעלים בתי-ספר שבהם ילמדו ויעבדו צעירים שידעו כי במפעל זה יהיה מחר מקום עבורם. אינני יכול לשכוח את הרושם שהשאיר עלי סיווד במפעלי "דימלר-בנק", מצאתי שם, זה כמד, זה, שלושה דורות של בוגרי בית-הספר שליך המפעל שעבדו יחד, אנחנו עדיין רחוקים ממאמץ כזה וממסורת כזו. יחרונות בתחום שכר הלימוד, תנאי עבודה, תנאי מגורים, תנאי שכר, כל אלו יכולים למשוך שכבות נוספות למסגרות הלימודים הטכנולוגיים.

אם הדין במליאה יעורר לעירנות ולרגישות לנושא, ואם הוא ידחוף לפעילות נוספת, לראיית חשיבותו הלאומית של הנושא — הרי בכך יהיה שכרנו, תודה רבה.

הי"ד ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, מליאת הכנסת, דנים כעת על לימודי מדעים מדויקים. זהו נושא רציני מאוד. כל מי שקרוב לנושא החינוך יכול, ללא ספק, לקבוע שזהו נושא רציני מאוד. לו שמענו את המציע ואת הצעותיו — ללא כל ספק, הוא היה מכאי כדבריו דוגמאות. אבל המציע לא הציג את הנושא, שר החינוך לא בא והכנסת ריקה. לא כן, למה לקחת את רשות הדיבור? לקחת את רשות הדיבור כדי להדגיש ולהוכיח שזה היחס שלנו, שלכם, לנושא, אני אומר "שלנו", ואני מוציא מכלל זה את היהדות החרדית, שלה יש יחס ורגישות לנושא החינוך, אבל הכנסת החילונית, לצערנו הגדול, צריכה ליטול דוגמה מדיון זה ולראות עד אנה הגיעה — עד אנה הגיעה הכנסת, עד אנה הגיע החינוך.

יש מדעים מדויקים, יש גם מדעים לא מדויקים, והייתי רוצה להגיד משפט אחד על המדעים הלא-מדויקים. האם אנחנו יכולים לתאר לעצמנו, שזכינו להיות בארצנו הקדושה ובמערכת החינוך מתחנכים עשרות אלפי ילדים, ואפשר ללכת מבית-ספר לבית-ספר, בתי-ספר רבים עד מאוד, וילדים אינם

היו"ר ד' בן-מאיר:

על כל פנים, ההצעה שלך נרשמה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מתוך מחאה על הצורה הזאת של קיום דיונים כאלה והתייחסות הכנסת והממשלה לנושאים כאלה, אני נמנע מלדבר.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני מודה לך. אני מבין שהערכתך נרשמה בפרוטוקול. היא מצטרפת להערות של חברי הכנסת שקדמו לך.

אני חוזר על מה שאמרתי, שבזאת מיצינו את הדיון הלא-דיון הזה שהיה כאן.

הישיבה הבאה של הכנסת תהיה מחר בשעה 16:00. הישיבה הזאת נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 18:31.